

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmvla Casvvm Conscientiae De Sacramentis

Gretser, Jacob

Ingolstadii, 1611

De Matrimonii Sacramento.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40295

ſchenck vnd Guſtwillen / ſolche confirmiren, &c.
 Hernacher ſagt er: Nun leidet man aber ſolche Predi-
 ger vnd auch Superintendenten / wider welche nicht
 allein zween oder drey / ſondern ein ganze Gemein/
 vnd auch alle Welt zeüget vnd ſchreyet. Ita arbitratur
 arbiter non Petronius, ſed Petrus,

DE MATRIMONII SA-
 CRAMENTO.

 VÆRITVR I. Vtrum Matrimonium ſit
 Luthero Sacramentum. Reſpondetur, ali-
 quando eſſe; aliquando non eſſe. Eſt, cum
 in captiuitate Babylonica ait, *ſe non negare eſ-*
ſe ſeptem Sacramenta: hoc tantum inſicias ire, hunc ſeptena-
rium numerum ex ſacris literis oſtendi poſſe. Non eſt, quan-
 do ibidem tria tantum Sacramenta ſtatuit, nempe Ba-
 ptiſmum, Pœnitentiam, Panem. Non eſt, cum hunc i-
 pſum ternarium numerum, tanquam nimis amplum,
 eodem loco ad binarium redigit; excluſâ Pœnitentiâ.
 Anno Domini M. D. XIX. in Sermone *de Matrimonio*,
 Tom. 1. Ien. Germanico, erat Luthero Matrimonium
Sacramentum proprie dictum, & quidem *magnum maxi-*
ma rei Sacramentum. Quæ eius definitio tantò pluriſ fa-
 cienda eſt, quanto *ſermonem* illum, tanquam à ſe corre-
 ctum prolixius commendat: Sed Lutheri ſpiritus paulò
 poſt aliter ſpirauit; quia ſpiritus tartareus aliud ei in-
 ſpirauerat.

Quæritur II. Vtrum Matrimonium ſit omnibus
 neceſſarium, & quidem ex præcepto. Reſpondeo, id à

Luthero nobis explicatum dari Tom. 5. Lat. VViteb. Serm. de Matrimonio, quem VVitebergæ habuit Anno Christi 1522. Ex hac sententia; crescite, & multiplicamini, inquit Lutherus. I. Certi sumus, oportere coadunari maritum & uxorem, ut se multiplicent, estque tam durum, atque primum preceptum, magisq; contemptui, & irrisioni aptum primum; quandoquidem huic benedictionem suam addat Deus, & quiddam ultra creationem iungat.

II. Ut non est in meis viribus situm, ut vir non sim; tam non est etiam mei iuris, ut absque muliere sim.

III. Ut in tua manu non est, ut femina non sis; sic nec in te est, ut absque viro degas.

IV. Non est libera electio, aut consilium, sed res naturæ necessaria, ut marem femina, feminam mari sociari oporteat.

V. Verbum hoc, quo Deus ait; Crescite & multiplicamini; non est preceptum, sed plus, quam preceptum, diuinum puta opus.

VI. Non est nostrarum virium, vel ut impediatur, vel omittatur, sed tam est necessarium, quam ut masculus sim; magisq; necessarium, quam edere, bibere, purgare, mucum emungere, somno & excubiis intentum esse.

VII. Insita est natura, & indoles, æquè atque membra, quæ eò pertinent.

VIII. Ut nemini Deus in mandatis dat, ut sit mas aut femina; sic nec, ut se multiplicent, præcipit; sed homines ita condit, ut mas, aut femina sint, utque generationi studeant.

IX. Est hîc necessitas, non arbitry libertas.

Antipharmacum.

EN axiomaticum ex media Epicuri officina haustorum eximiam enneadem. Docet Aristoteles in Rhetoricis,

nos apud eos, quos contemnimus non verecundari. Oportet ergò, vt Lutherus non tantum omnes ſuos auditores; ſed & totum mundum contempſerit; qui hæc tam inue- recundè & impudenter, non modò pro concione ex ſug- geſtu pronunciarit; ſed & Tomis ſuis Latina & Germa- nica lingua inferere auſus fuerit. Oportet inſuper Præ- dicantes, totum mundum ſpernere, quando non veren- tur, aut verecundantur, *porcina hæc Lutheri effata,* tanquam diuina oracula, tueri, & laudibus extollere. Dicit quidem poſtea Lutherus, poſſe quosdam, qui ſint quaſi inſtar miraculi, cœlibem vitam ducere, qui tam *efficax diuini verbi regnum in ſe comperiant, vt illo cre- ſcendi præcepto non obligentur,* ſed hos ait, *eſſe admodum paucos, & inter mille, vix vnum,* quod de hæreticis ve- riſſimum noueris: apud quos rariffima auis caſtitas.

Deinde, licet Lutherus hanc exceptionem addat; ſe- rio tamen non addit, ſed tantum eo conſilio, vt flagi- tioſam ſuam turpitudinem non nihil obtegat. Nam ſi- cut nullo miraculo, aut extraordinariâ DE I gratiâ con- tingit; vt *vir non ſit vir; & femina non ſit femina;* ita ex fundamentis à Luthero iactis, ſequitur; nulli contingere, vt caſtè viuat: quandoquidem vtrunquæquè eſt ne- ceſſariû; & ſimpliciter extra libera electionis & volun- tatis noſtræ facultatem. Sequitur etiam, tot ex Luthe- ranis & Calvinianiſ caſtam vitam ducere; quot vitam ducunt abſq; cibo, potu, ſordium excretionem & ſomno; quandoquidem *creſcere & multiplicari,* magis eſt neceſ- ſarium, quàm cibus, potus, & omnia paulò ante nomi- nata; ex flagitioſo Lutheri pronunciato.

Similia de neceſſitate Matrimonij prorsus Suilla dicta effatiuit Lutherus in caput VII. Epift. 1. ad Corinth. & multo adhuc foediora in Epiftola ad VVolffgangum

Reisenbusch, Ordinis S. Antonij, præceptorem Leichenbergicum Tom. 2. Lat. Epist. quorum partem enumeravi in supplemento ad libros de more prohibendi libros noxios, parte prima cap. XI. Vbi hos sua uolentes in Lutheri horto natos flosculos inuenies ἀγαμος (sine matrimonio) uiuere uolens, plane ἀδύνατα τῆρεϊ impossibilia seruat, καὶ ὁδὸς θεομαχίης, penitusque cum Deo pugnat: in hoc quod verbo Dei & creatura per uerbum eius creata, & deinceps conseruanda & exercenda perperam obnitendo repugnat. Qui se hominem esse agnoscit, & credit hominis appellatione se quoque comprehendit, ille purgatis auribus audiat, quàm Deus omnium rerum conditor super omnem carnem pronuntiet sententiam dicendo, nimirum se nolle uiuere quinquā ἀγαμον (cælibē) sed multiplicari. Qui aded ἀγαμος ἢ μονόσπονδος manere statuit, ille nomen hominis à se deponat, plantū faciens se Angelum esse, aut spiritum. Homini enim à Deo nullo modo conceditur. Et hæc themata suis proponit ille, qui Prophetas, Apostolos & Euangelistas à suis audit. Quæ si olim Cynicus quispiam proposuisset, non plausum, sed risum & irrisum, & apud plurimos etiam, detestationem retulisset.

Quæritur III. Vtrum castitatis uotum sit Deo nuncupandum; aut si iam nuncupatum sit, obseruandum. Respondet Lutherus Epist. cit. ad Reisenbuschium. *Votum (castitatis) contra uerbum & opus Dei susceptum, ut impossibile & impium nullius momenti est. Deus quoque reprobat illud non secus, ac si uouissem Dei matrem me uelle fieri aut nouum cælum condere uelle.*

Antipharmacum.

OBSERVA Lutherum aliosque hæresiarchas & hæreticos inanem fumum uendere, quando dicunt: castitatem

tatem ſeruari poſſe ab illo, qui donum caſtitatis habeat. nemo enim ex Lutheri decreto donum hoc habet: nam velle caſtitem ſeruare, perinde eſt, vt Lutherus blaſphemat, *ac velle matrem Dei fieri; aut, nouum cælum velle condere*: at donum hoc, vt quis *mater Dei fiat; aut vt cælum nouum condat* nemini conceditur: ergò nec vt caſtè viuat, ex ſententia impij Lutheri. Item; tam neceſſarium eſt, vt quis cum muliere conſueſcat; quàm neceſſarium eſt, vt *comedat & bibat*: at hoc, via & lege Dei ordinaria, ſimpliciter neceſſarium eſt, ergò & illud. Ex quibus ineluctabili conſecutione colligitur, inter hæreticos tam paucos caſtè & impollutè viuere; quàm pauci ſine cibo & potu viuunt: hoc eſt, nullos.

Quæritur IV. Quando ſit incundum matrimonium. Reſpondet Lutherus Serm. de Matrimonio. *Praclarum & inſigne adagium eſt: Manè ſurgere, & manè contrahere matrimonium, neminem debet pœnitere.* Et vt omnes vim Lutheranæ huius paroemiæ melius aſſequamur, Germanicè ad oram libri attexitur; *Frühe aufſſtehen/ vnd früe freyen/ das ſol niemandt gerewen.* *In tempore operari & laborare maturet; & poſtea ſe Deo confidenter dedat, uxoremque ducat: Adoleſcens vbi vigefimum ad ſummum attigerit annum: puella, vbi quindecim, aut duodeuiginti annos nata fuerit. ſani enim tum ſunt, nec ad res gerendas inepti. Non video hîc quidquam conſultius, inquit ille idem Sardanapalicus Propheta Epift. ad Reizenbuſchium, quàm clauſis animi oculis quantocyus ipſum opus aggredi, ad quod à Deo creatos nos eſſe, videmus & ſentimus, dum magnis flammis quotidie in carne*

noſtra adurimur.

Anti-

Antipharmacum.

MISERVVM Isaac Patriarcham, qui hæc Lutheri monita non audierit, neque in præcordia demiserit, haud enim tam salutaribus institutis eruditus coniugium ad quadragesimum ætatis suæ annum distulisset. Inconsideratum itidem ipsum Abrahamum, qui filio tam dilecto, non nisi ad tantam ætatem proeecto uxorem quæsierit. Necessè itidem erit, vt Aristoteles styllum vertat; & annos, ineundi matrimonij, quos viris præstituit, cõtrahat. Nam Lutherus vult nuptias differri ad vigesimum annum; & quidem ad summum: quasi dicat, longe consultius fore, si vigesimus annus antevertatur. At Aristoteles non nisi trigesimo septimo anno viris nuptiarum potestatem facit lib. 7. polit. cap. 16. septemdecim nimirum annis serius, quàm Lutherus. Nec mouetur Lutherus incommodis seu damnis illis, quæ ex præcocibus coniugiis oriri Aristoteles docet: & minimè omnium illo, quod tales coniuges incontinentiores efficiat affirmat. Nam quid ad Lutherum incontinentia, qui in hac tota actione nihil nisi carnem & sanguinem quærit? *Ad continentiam quoque utile est nuptias fieri seriores inquit Philosophus; intemperantiores enim videntur, cum puella Veneri adsuescunt.*

Admodum quoq; mirum est: Christum Dominum, discipulis dicentibus: *Si ita est caussa hominis, non expedit nubere;* non respondisse: Imò expedit; & adeo quidē, vt masculus nuptias vltra vicimum; & foemella, vltra decimum quintum vel decimum octauum annum differre non debeat. Neque S. Paulo occurrit, vt Corinthiis eadem de re sciscitantibus tale consilium daret. Quæ caussa? Profecto non alia, nisi quia alio quàm

quàm Lutherus Spiritu inſtincti erāt. Nec illud prætere-
undum, Chriſtum Dominum diſcipulis ſuis imperfe-
ctam formulam præcandi præſcripſiſſe, quando illam
præſcripſit, quam *orationem Dominicam* appellamus.
Quare Lutherus in cap. 24. Geneſeos hunc defectum
ſupplendum exiſtimauit: docens ita orandum eſſe:
Domine Deus, da uxorem & Panem quotidianum. Chriſtus
oblitus fuerat vxoris. At Lutherus non fuit immemor;
& ita quidem, vt vxorem ante *Panem quotidianum* pe-
tendam cenſeret: quaſi ſcriptum eſſet, *Quærite primum
uxorem, & cætera adicientur vobis.* Quod autem Luthe-
rus viris cōcedit, idem ius & fœmīnis eſt. Cur enim iſtis
quoque nefas eſſet præcari: *Da mihi maritum; & Panem
quotidianum.* At da prius maritum poſtea de pane quoti-
diano diſpiciemus. *Hiſ præcibus fauet Deus;* inquit Lu-
therus. Oppido, ſcilicet: *& reſpondet, feci te masculum &
femellam, cur te non alerem?* Quaſi verò non æquè ma-
rem ſine vxore, quàm cum vxore alere paratus ſit.

Quæritur V. Vtrum Polygamia ſit licita, ſiue, vtrum
liceat ſimul vno & eodem tempore plures vxores habe-
re. Reſpondet Lutherus affirmatiuè in explicat. cap. 16.
Geneſ. Anno M. D. XXVIII. Tom. 4. Ien. Germ.
*Quia Abraham habuit duas vxores, & alij etiam ſancti viri
longè plures. Certum autem eſt, omnia illa externa opera, quæ
in veteri Teſtamento antiqui Patres geſſerunt, libera eſſe de-
bere, non interdicta. Verbi gratia; Circumciſio ſublata eſt,
ſed non ita, vt peccatum ſit, ſi circumciſio ſuſcipiatur: ſed, erit
opus liberum, nec malè, nec benè factum. Idemque dicendum
de eſu Agni Paſchalis, & id genus aliis: hac tamen cautione, ne
fiant, iuſtitia titulo & opinione.*

Cùm ergò inter cætera veterum Patrum facta, fuerit
etiam Polygamia, & coniunctio cum pluribus vxorib.

Cc

Christia-

Christianis plures vxores ducere liberum erit, æquè ac alia, quæ in veteri lege acta sunt. Hinc Lutherus discretis verbis subiungit, *Aber nicht verbotten / daß ein Mann nicht mehr dann ein Weib dürffte haben. Prohibitum non est, ut vir nõ habeat plures vxores, quàm unam. Ich fõndte es auch heüte nicht wehren / aber rathen wolt ichs nicht: neque hodie hoc vetare possem; sed tamen suadere volim.* Quasi verò non suadeas, hoc ipso, quòd ais; *plures vxores ducere, non esse prohibitum, sed liberum; nec te, si fiat, intercedere, seu obstare velle.*

Accedit, quòd Lutherus Lutherano cuidam Principi duas vxores concessit; ita tamen, *ut prior duntaxat heredes & successores in principatu gigneret*: Posterioris verò vxoris liberi, à successione in prouinciis excluderentur: ut patet ex libro Lutheri contra Henricum Ducem Brunsvuicensem: Tom. 7. Germ. Ien. Ita voluit Lutherus, ut prior vxor esset quasi Sara pariens Isaacos, hæredes paternæ ditionis futuros: altera verò esset tanquàm Agar, progenitura Ismaëles, ab hæreditate paterna excludendos. Simili benignitate, succurrere voluit Henrico VIII. Regi Angliæ. Ita enim scribit Tom. 1. Colloq. Lat. circa finem. *Antequam tale repudium probarem, potius Regi permetterem alteram Reginam quoque ducere seu facere, & exemplo patrum & legum duas vxores seu Reginas habere.*

Eandem suam de Polygamia sententiam satis patefecit Lutherus in Disputatione de *Bigamia* Episcoporum Tom. 1. Lat. Witeb. proposit. 62. & sequent. Vbi isthæ scribere non erubuit. *Nota sunt iura Mosaica de fratris defuncti vxore, & de filia corrupta, inuito patre, quæ cogunt plurium esse vxorum virum; quæ non magis sunt abrogata, quàm reliqua omnia, id est, libera, nec prohibita, nec precepta.*

pta. Potest ergo, ex Lutheri opinione, frater vxoratus ducere vxorē sui fratris sine liberis defuncti, vt fratri suo semen suscitet. Potest quoque ille maritus, qui filiam alicuius oppressit, oppressam ducere; & ad primam vxorem alteram adiungere: Et adeo quidem Lutherus Polygamix patrocinator, vt vix eam illicitam pronunciare velit, quæ nascitur ex repudio; quia ita loquitur Lutherus: *Nisi permissam illam pluralitatem, prohiberi dixeris, quæ ex repudio venit, etiam à Christo reuocatam & damnatam.* Si Christus Polygamiam ex repudio proueniētē reuocauit & damnauit, simpliciter igitur damnanda, & vt damnetur, quiuis admonendus est; neque vlli hac in re libertas relinquēda, vt relinquit Lutherus hac sua phrasi: *Nisi permissam illam pluralitatem, &c.*

Lutheri doctrinam & consilium de Polygamia libenter amplexi sunt Anabaptistæ. Et cum his Ochinus, quē Beza in libro *de Polygamia & diuortis*, hoc elogio cohonestat. Polygamiam esse licitā, nemo vnquam callidius vel impudentius defendit, quā impurus ille Apostata Bernardinus Ochinus, quibusdam Dialogis à bono illo viro Sebastiano Castellione Latine conuersis. In quem sanè acriter insurgit Beza: qui tamen cogitare debebat, se quoque & suos culpæ illius Polygamix affines esse. Ait enim; *hac specie Polygamix comprehendi non eos tantum, qui pluribus simul vxoribus vtuntur, sed etiam qui vna, aliam ob causam, quam ob adulterium, repudiata, aliam ducunt.* Et communis non modò Calvinistarū, sed & Lutheristarum sententia habet, Matrimonium simpliciter quoad vinculum, propter adulterium seu fornicationem, dissolui. At veritas secus habet, vt perspicuè & fusè ostendit Bellarminus lib. de Matrimonio cap. 16. Quare si talis persona siue vir siue mulier ad aliud matrimonium transeat, reuera

in eam Polygamiaē speciem incidit, quam Beza damnat.

Si autem Beza verè & ex animo damnat illos Polygamos, qui dimissa vna vxore aliam ob causam, quàm ob fornicationem, aliam sibi iungunt, calamum non modò in Ochinum, sed & in Lutherum, eiusque affectas stringere debuisset; tum quia Lutherus Polygamiam, qua quis simul pluribus vxoribus vtitur, scriptis & consiliis approbavit, tum quia, vt postea videbimus, multas alias ob causas, quàm ob fornicationem matrimonij vinculum dissolui & coniugibus liberū ad alias nuptias aditum aperiri docuit. Debebat & in Bucerum suum stylum vibrare, qui in cap. 19. Matthæi scripsit, matrimonium solui posse & aliud iniri, quoties vxor non se commodam viro, aut vir non se commodum vxori prabet, quacunq; videlicet de causa coniuges sibi displiceant. Hic Bezae vox tollenda, hic omnes nerui intendendi erant, vt pro meritis tantus Polygamiaē suffagator exciperetur.

*Durem contra
Vitack.*

Licet autem Beza videri velit quasi nullam diuortij causam, præter adulterium, agnoscat; id tamen, num ex animo profiteatur, dubitare me cogit decretum Synagogæ Geneuensis, quo sancitur, *vt si annum vir integrum ab vxore abfuerit, illaq; rem ad senatum detulerit, nisi ante quadragesimum ille diem redierit, alteri illa viro nubere impune possit.* Quòd decretum procedit, etiamsi constet, maritum adhuc in viuis esse: nec scortari vel mæchari. Habemus ergo aliam diuortij causam, præter adulterium; solam nimirum coniugis absentiam, nec est quod ambigas, id, quod vxori conceditur, concedi quoque marito, cuius vbiq; propemodum melior solet esse conditio.

Anti-

*Antipharmacum contra Polygamiam ex
Luthero.*

*EXEMPLVM aut factum hoc, (Iacobi & aliorum patri-
archarum plures vxores ducentium) non debet trahi in
consequentiam. Non est, quod dicat aliquis: Fecit hoc Iacob
ergo mihi quoque licebit, &c. Hæc itaque traduntur non in
exemplum, sed ut abstineamus ab exemplo, & imitatione, Ad-
miremur eos, sed non imitemur. Alia enim sunt, quæ imitari
alia, quæ admirari debemus. Spera, crede, inuoca, sicut Lea.
Non autem quatuor vxores ducas, sicut Iacob. Id enim ad so-
lum Iacob pertinet, & ad eos, quos voluit Deus exemptos esse à
regula. Nos in fide, patientia & spe, in patribus proposita ex-
erceamur, & ab Heroicis exemplis abstineamus.*

Hæc Lutherus in caput 30. Geneseos. Qui etiam
præcedente capite hæc de re agens, parum consentanea
doctrinæ suæ alibi traditæ tradit in hunc modum. *Mul-
tò magis in Theologia hoc cauendum est, ne quis ita argue-
tur: Iacob perumpit consuetudinem & legem Mosi, (ducen-
do plures vxores) ergo idem mihi quoque licebit facere. Ne-
go consequentiam. Et ratio est, quia Iacob non est moralis, sed
Heroica persona, qui ducitur heroico non legali more; ideo
non est imitandus, sed spectandus & admirandus. Hæc & hu-
ius generis multa alia eodem loco Lutherus, quæ vel in
mente non habebat, quando Polygamiam nunc etiam
liberam pronunciauit, & principi cuidam duarum vxo-
rum potestatem fecit; vel omnes, atque adeo seipsum
quoque, in Heroum numero computabat; et afflatu
Heroico afflatus existimabat: nam nisi hæc animo opi-
nio sedisset, de Polygamia secus statuisset; quia, vt ipse
dicit, *manendum est intra metas legum, nisi auocet nos sin-
gularis vocatio, aut afflatus Heroicus.* Ergo, qui nunc plu-*

res vobes ducunt, aut ducendas docēt, illi sunt *Heroës*, & *Heroico Spiritu* agitantur: quibus conspectis, subito in memoriam reuocandum est istud Lutheri: *Si Deus inspirauerit alicui, quod est contra communem regulam, per hoc non debet solui aut tolli regula.*

Si aliud aduersus Polygamicam hanc pestem medicamentū petis, adi instructissimam Bellarmini officinam lib. de Matrimonio cap. 10. & 11.

Quæritur VI. Vtrum sint apud Lutherum & alios Nouatores alię diuortij, quoad coniugij vinculum causæ, præter fornicationem. Respondeo, ex præcedente Quæstione satis manifestum relinqui, affirmatiuum responsum dari debere, crassumque valde mendacium esse, quando Lutherus in Colloq. Germ. Tit. de Matrimonio scribit, apud se & suos esse tantum duas diuortij causas adulterium scilicet, & fugam alterius coniugis; quia in sermone de Matrimonio, & alibi, longè plures statuit; tametsi istas duas, fornicationem scilicet, & fugam occultam, vel etiam apertam alterius coniugis in peregrinas regiones semper in ore habeant, vt etiam videre licet in libello Pomerani de adulteriis, quem suo libro de Matrimonio Sarcerius inseruit.

Vt autem in specie nonnullas huius generis causas enumeremus, vna est iracundia, inquit Lutherus in cap. 7. Epist. 1. ad Corinth. cum maritus & vxor vnanimes conuersari & degere nequeunt, vt odio & ira tum ab oratione, tum à quouis bono opere auocentur. At quid? Si alter cum altero in gratiam redire nollet, & simpliciter separatus esse velit, & alter continere non valens, comparem habere coniugem cogere, quid illi faciendum? Poterit ne cum alio contrahere? Respondeo, Proculdubio poterit. Nam, cum illi præceptum non sit, vt castè viuat, neque castitatis donum habet, neque despon-

deſponſum ſibi, redire in gratiam dignatur, ac ſibi corpus ita ſurripit, cuius expers eſſe non poteſt, non compellet eum Deus ad id, quod ſuas vires ſuperat, alterius ob temeritatem; faciendumq; huic eſt, perinde, ac ſi deſponſum ſibi, obiſſet diem, præſertim, cum ipſe reconciliationem non abnuat, cui quæ repugnat perſona altera inconiugata permaneat, ut hîc Diuus Paulus confirmat.

Quæritur VII. An non ſit alia in ſchola Lutheri diuortij cauſa? Reſpondeo, eſſe; nam ut Lutherus dicit in Serm. de Matrim. reperiuntur interdum adeò pertinaces uxores, quæ etiamſi decies in libidinem prolaberetur maritus, pro ſua duritia, non curarent. Hîc opportunum eſt, ut maritus dicat: ſi tu nolueris, alia volet: ſi Domina nolit, adueniat ancilla: ita tamen, ut antea iterum, ac tertio uxorem admoneat maritus, & coram aliis etiam eius duritiam detegat, ut publicè, & ante conſpectum Eccleſiæ duritia eius & agnoſcatur, & reprehendatur, ſi tum renuat, repudia eam: & in vicem Vaſti Eſther ſurroga, Aſſueri Regis exemplo. Quis Iudæus vel Turca huic Lutheri reſponſo non ſcribat?

Quæritur VIII. An matrimonij vinculum ſolui poſſit, ſi alter coniunx coniugem ad aliquod facinus vel flagitium impellere tentet. Reſpondet Lutherus in cap. 7. Epist. 1. ad Corinth. Sicubi maritus uxorem ad furtum, adulterium, vel quodcunque aliud flagitium aduerſus Deum inſtruere & compellere velit: eadem, cum hac, diuortij ratio adeſt; ut, ni reconcilientur, alteri matrimonium porro contrahendi uis ſit. Ex hoc fonte promanat etiam, ut adulterium, diuortium perficiat, aliamque ingalem copulam alteri tribuat.

Quæritur IX. Vtrum impotentia, matrimonio legitimè contracto ſuperueniens, dirimat matrimonium, quoad

quoad vinculum. Respondeo, hanc Luthero palmariam dirimendi matrimonij causam esse, vt Cynicus sermo de Matrimonio docebit.

Quæritur X. Quid faciendum; Si maritus sit impotens nec mulier publicè alij nubere possit, honoremque & famam obscurari nollet: quid factò opus? Respondetur; sic tunc maritum compellare debet. Ecce, mi marite, debitam mihi benevolentiam prestare non potes, meque & iuuenile corpus decepti: præterea in famæ & salutis meæ periculum me adduxisti: neque coram Deo inter nos matrimonium est. Fave, quaeso, vt cum fratre tuo proximè tibi sanguine iuncto occultum matrimonium paciscar: sic, vt tu nomen habeas, ne res tua in alienos heredes perueniant. Ac sine, vt sponte tua à me decipiare, quemadmodum & tu, præter voluntatem meam imposuisti mihi. An non superat Lutherus Paulum, omnesque Apostolos & Euangelistas his suis consiliis?

Quæritur XI. Num maritus, hisce suæ vxoris postulatis annuere debeat. Respondetur; maritus debet annuere, & vxori debitam benevolentiam, spemque sobolis eo pacto reddere. Credat Iudæus apella; non ego, quanquam vix ille creder.

Quæritur XII. Quid faciendum, si maritus renuat? Respondetur; Tunc vxor clandestina fuga salutis suæ consulat, & in aliam profecta terram, alij etiam nubat. Neque loquitur tantum Lutherus de impotentia matrimonium antegressa, sed & de subsecuta.

Quæritur XIII. Quid agendum, si alter coniugum fornicetur? Respondetur; Pars innocens ad aliud matrimonium transeat. Mæchus verò occidendus est. At, si non occidatur, nec tamen possit esse cælebs, quid remedij? In aliam profugere terram mæchus potest, ibique, si continere nequeat, vxorem ducere rursus. Omnino, inter duo mala, alterum

alterum potius est, utpote adulterum, propter scortationem vitandam, in exteris terris, matrimonio copulari, permittere. Arbitror enim eum vel coram Deo tutum esse, cum vita ei relinquatur, nec se continere queat.

Quæritur XIV. Quid si alij etiam non adulteri, in peregrinas regiones, relicta vxore, aufugerint, & ibi aliam duxerint; valetne Matrimonium? *Esto*, inquit Lutherus. Hoc est, matrimonium validum est, neque enim video, quid aliud, istud, *Esto*, sibi velit.

Quæritur XV. An lepra matrimonio superueniens, illius vinculum rumpat, Respondetur; affirmare Buccorum, & plerasque in Germania Ecclesias, teste Beza Epist. 10. quæ continet responsa ad Quæstiones Neocomensium. Et idem sine dubio statuunt isti de quocunq; alio morbo, qui alterum coniugem ad matrimonij usum efficit inhabilem.

Antipharmacum.

Quid verò, inquit Lutherus Sermone de Matrimonio. Tom. 5. Lat. Witeb. Si alter coniugatorum morbo degravatus sit, ad eò, ut eius ad rem, nullus possit usus esse, num alians sibi is matrimonij lege copulare sibi potest? Nullo pacto, nisi salutis tuæ nullam rationem habere velis: Caterum hîc Deo in agro illo inseruias, eiusq; curam gerens, cogita Deum per hunc adibus tuis sancta immisisse, quibus cælum tibi comparandum sit. Perbeatus es, & iterum perbeatus, sit tale donum, & tantam gratiam agnoscens, agro, Dei nomine, libenter obsequaris.

Si verò te continere non posse improperes, te planè mentiri respondebo, Vbi enim ex animo agro tuo coniugato inseruiers, tibi que à Deo id afflictionis adrogatum agnoueris, cum gra-

D d

tiarum

tiarum actione, tum illi relinque curam. nam haud dubiè tibi robur impertiet, ut quàm vires tuæ possint, non plus tolere. Fidelior est Deus, quàm ut tuo coniugij te compare per agritudinem priuet, nec rursus carnistua lasciuia eripiat, si modò fidam operam languenti præstiteris.

Simile responsum dat Beza lib. de Repudiis ad hanc ipsam obiectionem de aditu patefaciendo ad aliud coniugium iis, quibus coniunx vel in lepram, vel in alium immedicabilem morbum incidit. Adscribam Beza verba. *Quid si alter vratur, vel etiam neuter habeat continentie donum? Petat uterque & precibus pugnet. Verùm, an obtinebit? obtinebit certè, ut tentationem vincat, nisi per eum steterit; quoniam in fide precabitur. Certum enim est, eum ad continentiam vocari, cui per Dominum obiicitur impedimentum, quo minus ordinario aduersus vstionem remedio uti possit: aliòquid infinitis hominibus fiet, plurimas alias ob causas in nihilominorem difficultatem redactis?*

Mihi hæc Lutheri & Beza seruandæ castitatis medicamina non improbantur. Optarem tamen, ut nupturientibus Monachis & Monialibus Lutherus & Beza similia occinerent, & cum dicunt; titillationes carnis sese aliter vincere non posse, nisi coniuge ducta: intonerent. *Si verò te non posse continere improperes, te planè mentiri respondebo;* Et ego multò magis te, Luthere, cum ducere vxorem rem tam necessariam dicis, quàm edere, bibere, purgare, mucum emungere, somno & excubiis intentum esse. *Petat & precibus pugnet, inquit Beza. Verùm, an obtinebit? Obtinebit certè, ut tentationem vincat, nisi per eum steterit, quoniam in fide precabitur.* Hæc cur Prædicantes sibi non canunt? Cur non aliis, qui, quocunque demum casu, contracto matrimonio frui & uti nequeunt?

Quæritur XVI. An non alteri parti liceat iaire aliud
matri-

matrimonium, si coniunx lepra vel alio morbo incurabili laborans, consentiat, & ad nouas nuptias transcundi potestatem faciat. Respondeo, affirmare Lutherum in consilio de hoc ipso casu; quod exstat Tomo primo Nouorum operum ab Aurifabro editorum fol. 415. b. vbi cuidam, cuius vxor in lepram inciderat, amplissimā facit alterius coniugij ineundi potestatem eò quòd leprosa vxor ab omni obligatione coniugali eum immunem pronunciaffet. Sic dispensarunt Prædicantes vt aliam vxorem duceret quidam, cuius prior vxor in *luem Gallicam* inciderat, vt videre est apud Sarcerium lib. de matrim. fol. 230:

Si dicas hæc, quæ scripsit Lutherus Anno 1527. in Vigilia S. Bartholomæi, non satis consonare, cum illis; quæ in sermone de Matrimonio Anno salutis 1522. & in alio sermone de matrimonio Anno 1525. (qui exstat Tomo primo Nouorum operum) vbi contrarium statuit; effutiuerat, id tibi mirum accidere non debet; quia Luthero ad omnem auram tam familiare fuit moueri & mutari, quàm æneis gallis gallinaceis, quæ in acroteriis seu verticibus turrium collocari solent. Sarcerius lib. de Matrimonio fol. 198. b. adhuc liberalior est, quia etiam sine consensu infectæ partis partem sanam ad aliud coniugium conuolare permittit. Et mentitur, hoc esse consentaneum Cesareis legibus.

*Antipharmacum ex Beza lib. de
Repudiis.*

*Q*uod adferunt de agrotantis consensu, alibi dixi, cur nullo modo videatur admittendum, quoniam videlicet proprietas siue plenum dominium corporis ad coniugem non tran-

Dd 2

fit in

fit in contractu matrimonij, sed vsus duntaxat personam ipsam non egrediens, ideoque coniuges ius quod alter in alterum habet transferre nullo modo possunt.

Breuius & rectius dixisset Beza, hoc fieri non posse, quod matrimoniū consummatū, quoad vinculum, non nisi per mortem dissoluatur. Hæc est vnica huius matrimonij dissoluendi ratio.

Generale antipharmacum ex Beza contra omnes supra memoratas Lutheri & aliorum coniugales lases.

*Epist. 10. quest.
1. p. 215.
Matth. 19.*

ITA ergo Beza, respondens ad quæstionem, an propter lepram fieri possit diuortium viri & vxoris. *Profitemur nos nullas alias iusti diuortij causas agnoscere, quam quæ sunt verbo Dei expressæ. (At nullæ expressæ sunt, quibus indicetur, matrimonium consummatum, quoad vinculum, solui posse, viuente vtroque coniuge) stat enim illud Domini dictum: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Homo autem tum separe videtur, cum absque Dei verbo diuortium concedit.*

Fundamenta verò, quibus contraria sententia nititur, planè sunt infirma, ut nobis quidem videtur. Nam, quod afferunt, Euangelio non tolli, sed stabiliri leges politicas, sic intelligendū esse constat, ut conscientia nō ledatur. Liceat ergo Magistratib. de mere ciuilib. cōtractib. leges ferre: Matrimonium autē, partim politicū, partim diuinum esse dicimus illis verbis freti: quod Deus cōiūxit. Id quod etiā ex eo manifestè liquet, quòd in aliis contractib. locus est dissolutioni ex sola cōtrahentiū volūtate: in matrimonio verò nunquā idiure licuit, sicut Dominus Pharisæis respondit, & honestas ipsa docet. Quorsum enim

enim alioqui Imperatores illi certas causas praescriberent, si sola contrahentium voluntas, ut in aliis contractibus sufficiebat? Et quod addunt nonnulli, mirum esse, eiusmodi leges latas ab Imperatoribus Christianis, non fuisse à piis Episcopis reprehensas, quàm sit infirmum, nemo non videt; cum alia multa non dissimilia possint recenseri, qua tamen ab Episcopis reprehensa fuisse non legimus, &c.

Non obstat etiam illud, quod nonnulli colligunt, nempe, si iure matrimonium dissolvitur; cum altera pars soluendo coniugali debito prorsus inepta deprehenditur: idem etiam ius merito statuendum videri, si post re ipsa impletum matrimonium, aliquid eiusmodi inciderit, quod illum matrimonij finem impediatur: hoc nos verò ita esse pernegamus. Nec enim in priori illa specie matrimonij ullum proprie & re ipsa interuenit, sed tantum futuri matrimonij rata & peracta promissio: ac proinde, non dicitur matrimonium dissolui, sed pro nullo, siue pro non promisso haberi; quoniam quod promissum est, impleri re ipsa non possit. Quum autem vitium consummato iam matrimonio superuenit, tum demum plena dissolutione siue diuortio opus esset, in quo standum esse dicimus praescriptis Christi verbis; eum videlicet, qui extra fornicationis causam diuortium facit, & alteram uxorem ducit, adulterium committere.

Neque verò hic probare possumus discrimen illud inter sanabiles & insanabiles morbos: cum, quicumque sit morbus, planè sit crudele & inhumanum, partem diuinitus afflictam, & alterius consolatione ac subsidio egentem, diuortij etiam poena mulctare, nedum ut Christiana charitas, accedente praesertim coniugij vinculo, id ferre posse videatur. Quid si igitur, inquiet aliquis, parti illi afflictæ consulatur? Respondemus, quod antea probauimus, nempe matrimonij inter ceteros contractus hanc esse naturam ut non solum contrahentium voluntate, sed imprimis Dei ipsius interuentu & auctoritate sanciat: ac pro-

inde nisi de voluntate Dei constiterit (constat autem ex ipsius verbo) dirimi iure non possit.

Sed obiiciet rursus aliquis, ex insanabilis morbi superuenientis immisione, meritò posse colligi, hanc esse Dei voluntatem, ut eiusmodi matrimonium dirimatur, cui insanabile impedimentum obiicit: Nos vero respondemus, colligi quidem meritò posse, ex eiusmodi impedimento superueniente, non placere Deo, ut alter alterius corpore fruatur; velle autem matrimonium dirimi, non item. quoniam potius, si hæc fuisset eius voluntas, quo minus matrimonium ab initio consummaretur, impediuisset.

Itaque statuere debent, quibus hoc euenit, siue temporarium siue insanabile sit impedimentum, sese diuinitus ad continentiam vocari, quandiu impedimentum illud permanebit. Iam verò cum illud sit certissimum, fidelem esse Dominum, qui suos supra vires tentari non sinat, cui tandem dubium est, ei, quem Dominus ad continentiam sic vocet, continentia quoque donum promitti? Confugiat igitur ad Dominum potius, quam ad nouum matrimonium, sobrietati studeat, occasiones omnes deuitet, & certum aduersus vstionem remedium proculdubio impetrabit. Et si autem in proposita nobis questione non nihil est diuersum, propterea quòd videlicet elephantiasis non sit eorum morborum genere, qui matrimony copulam necessario & simpliciter impediunt; tamen cum propter contagionem sana persona uti iure suo non possit, quin grauitè & multis modis in sese totamq; Rempublicam peccet, idem quod in aliis necessariis impedimentis statuendum esse arbitramur.

Hac Apostatis
& Apostaticis
cibus Bezaca-
nat.

Aliud

*Aliud Antipharmacum ex Caluino E-
pist. 360.*

RES, de qua quaritur, valde perplexa est, neque enim iusta diuortij causa est morbus, qualiscunque tandem sit, &c. Quod ad coniugij vinculum spectat, insolubile esse statuimus, quamuis à thoro separetur uxor.

Rectè hæc Caluinus, Vtinam in cæteris quoque tam propè ad veritatis scopum accessisset. Lutherani Prædicantes, præsertim Sarcerius lib. *de Matrimonio*, hac in re prorsus sunt intolerabiliter impudentes. Si enim ex Sarcerio quæras, vtrum lepra incurabilis vinculum matrimonij soluat? Affirmabit, & parti sanæ amplissimam potestatem alterius coniugij facit, si carnis pruriginem sentiat. At quid faciemus, si leprosus quoque coniunx vratur? Hic, miser, non ad nuptias, sed ad patientiam, & diuinam prouidentiam ablegatur; *Deum esse fidelem, nec passurum, ut carnis tentationes ultra vires inualescant.* At cur eadem non occinis parti sanæ? Quæ si in carcere esset; an non præstare cogeretur, quod iam sibi præstitum impossibile esse mentitur? Deinde, si coniugi leproso vel leprosa, sanum vel sanam coniugem non vis relinquere; relinque sibi similem, hoc est, malè valentem, & lepra infectam, vt ita vtraque pars pari iure gaudeat. Cur à Lutherani priuilegij communione lepra, quæ sine culpa incurritur, tam rigidè separet, præsertim, si sibi simile hoc est, leprosum, adiutorium expetat?

Qualis itidem stultitia Sarcerij, dicere, & quasi ex suggestu definire, *alias nuptias esse licitas, si alter coniugum in amentiam vel furorem, iudicio prudentum, maxime medicorum, incurabilem incidat: cuius rei argumentum capiendum esse ait ex tempore; si amentia aut furor ille aliquan-*

quandiu durauerit. At quid agendū, si postquā pars sana aliud cōiugiū iniiit; cōiunx amens mentē recuperet? Hic Turcico prorsus & Iudaico ritu Sarcerius Polygamiā largiter concedit; & iubet, vt altera vxor sit tanquā Sara; altera autem tanquam Agar: & hunc suum Turcismū S. Augustini auctoritate nequiter velare tentat, tamen si postea resilit, & huic nodo alium cuneum quarit.

Ex quo Turcico & Iudaico decreto sequitur; eandem fœminam posse etiam habere duos maritos: Ponamus enim priorem maritum contraxisse insaniam, & quidem Medicorum iudicio immedicabilem. Huic mulieri ex Sarcerij placito, ius fasque est nubendi alteri, Quid verò Sarcerius, si prior maritus interea ad mentis sanitatem redeat, & desipere desinat? Quid, inquam aget Prædicans, nisi, vt quod de viro respectu vxorum antea pronunciauit, illud ipsum nunc pronunciet de muliere respectu maritorum, atque adeo in thalamum huius fœminæ duos maritos inducat, exemplo, ne apud Turcas quidem vsitato? licet fatear, Sarcerium hac tanta turpitudine forsano offensus, postea vela vertisse; & parti, quæ ad sanam mentem reuertit, concessisse; vt marito iam ad alias nuptias transgresso, negotium nulum faceffat, sed matrimonio inito patificè frui sinat, & sibi itidem, si velit, de alio Hymenæo, arbitrato suo, circumspiciat. Ex quo, quod nam confusionis chaos in Republica non existet? Præsertim si ex priore marito liberos susceperit, iamq; ex secundo alios progeneret; & prior itidē maritus ex altera putatitia coniuge filios nanciscatur. Sed Prædicantes sola sua somnia curant, non damna seu publica seu priuata, quæ inde nascuntur.

Verum, vt in semitam reuertar, licet Calvinus & Beza rectè dicant lepram & similes morbos matrimonij
nexus

nexum ac vinculum non dirimere; longè tamen aliter
 senserunt antiquiores Zuuingliani, vt videre est in dua-
 bus Epistolis Leonis, Iudæ, Zuuingliani Stentoris
 Tigurini, ad Vadianum Sacramentarium Sangallensem,
 vbi ex doctrina quoque Zuuinglij, vt profitetur, longè
 alia canit, quàm Calvinus vel Beza. Et ipse etiam Va-
 dianus in Epistola ad Zuuickium Constantiensem insi-
 pientissimè de seruorum coniugio fatuatur; vt proinde
 magnum non operè, sed stultitiæ suæ pretium fecerit, &
 rulerit Calvinista Goldastus, cum huiusmodi non E-
 pistolas, sed quisquilias in Tomum Tertium rerum A-
 lamannicarum retulit.

De impedimentis Matrimonij contra- hendi.

Quæritur XVII. Quid sentiendum de impedi-
 mentis matrimonij? Respondet Lutherus in sermone de
 Matrimonio; *aut nihil, aut parum. Nam duodeuiginti cau-
 sas in suo iure effinxit Papa, quibus omnibus matrimonium
 vel dissipet, vel impediatur, quas tamen fere omnes & reicio &
 condemno.*

In Captiuitate Babylon: cap. de Matrimonio ita furit
 (non enim dicere possum, scribit) vesanus Apostata:
*Vagatur passim non parua opinionis liber ex colluue omnium
 humanarum traditionum, ceu sentina quadam, collectus &
 confusus, qui summa Angelica inscribitur, cum verius sit,
 Summa plus quàm diabolica; in quo inter infinita porten-
 ta, quibus confessores instrui putantur, dum perniciosissimè
 confunduntur, decem & octo matrimonij impedimenta nume-
 rantur, quæ, si a quo & libero fidei oculo inspexeris, videbis
 esse de numero eorum, de quibus Apostolus prædixit: Erunt*

E.e.

atten-

attendentes spiritibus dæmoniorū, in hypocrisi loquē-
tium mendacium, prohibentium nubere. *Quid est pro-
hibere nuptias, si hoc non est prohibere, tot impedimenta fin-
gere, & laqueos ponere, ne coeant, aut si coierint, dissoluere ma-
trimonia? Quis dedit hominib. hanc potestatem? Esto, fuerint
sancti & pio zelo ducti, quid meam libertatem vexat aliena
sanctitas? quid me captiuat alienus zelus? Sit sanctus & zelo-
tes quisquis volet, & quantum libet, modò alteri non noceat,
& libertatem mihi non rapiat.*

In hunc modum contra Matrimonij contrahendi im-
pedimenta vociferari debuit Lutherus; aliò qui, stante
auctoritate veterum legum, nunquam mortalibus per-
suadere potuisset, matrimonium Monachi cum Mo-
niali, quod postea contraxit, licitum esse. Itaque vt su-
periora in suam & sibi similium nuptiatorum gratiam
effutiuit; sic & sequentia non alia mente detonuit, quàm
vt sibi & suis ad nuptias incestas aditum aperiret; & o-
mnia propemodum honestatis repagula perfringeret.
Vociferatur Lutherus.

*Dico, & quod in me est, facio, monens & rogans omnes sa-
cerdotes & fratres, si viderint aliquod impedimentum, in quo
Papa potest dispensare, & quod non est in scriptura expressum,
vt ea matrimonia confirmet, qua contra Ecclesiasticas, tyran-
nicas, vel Pontificias leges fuerint contracta. Arment au-
tem se lege diuina dicente; Quod Deus coniunxit, homo non
separet.*

En iterum disertè nullos alios gradus vetitos esse af-
firmat, nisi quos lex Mosaica vetuit. Nam extra
hanc, non extat in sacris literis vllum de
certis quibusdam gradibus in-
terdictum.

Anti-

Antipharmacum.

IMPERITE obtrudit Lutherus illa, *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Scilicet DEVS coniungit aut coniunxit, qui se contra leges Ecclesiasticas coniungunt vel coniunxerunt. Scilicet DEVS contra leges & scita illius coniungit, quam adiri & audiri ita iussit, vt si quis eam audire abnuat, pro Ethnico & publicano habendus sit. Scilicet DEVS coniungit, qui coniunguntur illâ inuitâ, quæ est *columna & firmamentum veritatis.*

Matth. 18.
2. Tim. 3.

Meminerit Lutherus sui dicti in colloquiis potatoriis & culinariis Tit. de Matrimonio, vbi ita scribit: Der angezogene Spruch/ Was Gott zusammen gefügte hat/ soll der Mensch nicht scheiden / hat den Verstande vnd dise Meinung: Daß das Wörtlein (Gott) heißt hie nicht Gott im Himmel/ sondern sein Wort/nemblich den Eltern vnd der Obrigkeit gehorsam seyn. Was soll Gott sonst seyn: Gott füget nicht zusammen was da geschicht one der Eltern Willen vnd Bewilligung. Vnd was ich meiner Tochter befehl/ vnd sie heisse/ das befiehlt vnd heißt sie Gott. Sind aber da nicht Eltern/ so sint an derselben stat die nechsten Blutsfreunde/ darumb heißt hie in diesem Spruche/ Gott/ Gottes Wort. Wenn nun meine Tochter ohn meinen Willen freyet/ vnd sich ohn mein wissen heimlich verlobet/ so scheidet solch Verlöbnuß Gott/ vnd wenn sie meinen Willen weiß/ so weiß sie Gottes Willen. Denn Gott hats gesagt: Was jr Menschen nun mit jnen machet/ das mache Gott mit jhenen/ wie man in vilen Sprüchen der Schrift sibet/ 2c. Denn der Eltern Gewalt ist eine Gottheit/ denn sie sitzen hie an Gottes Stadt/ als seine Stadthalter/ wie denn auch die Obrigkeit.

Ec 2

Aber

Aber die Welt heist Gott das Glück / wenn sie sagen / daß Gott habe zusammen gefügt / Das ist / die Brunst / vnd der tolle Grimm der Liebe.

Allegata sententia; quod Deus coniunxit, homo non separet; hunc sensum habet; quod vocula (Deus) hoc loco non significet Deum qui in cælis est; sed ipsius Verbum; nimirum parentibus & magistratibus obedire. quid aliòqui sit Deus? Deus non coniungit, quod sit sine parentum voluntate & consensu: Et quod mea filia mando, & iubeo, hoc illi mandat, & iubet Deus. Quod si parentes desint, eorum loco sunt proximi consanguinei; Proinde in sententia scriptura huius, Deus; accipitur pro Verbo Dei. Quare, si filia mea, contra meam voluntatem nubit, vel, me inscio, se despondet; disiungit hanc sponsonem Deus; & contra; si mea filia scit voluntatem meam, scit etiam Dei voluntatem. Deus enim dixit: quidquid vos homines cum illis (filiis & filiabus) transigitis, hoc Deus transigit, ut ex pluribus scriptura locis patet, &c. Parentum enim ius & potestas, est eadem cum diuinitate. Etenim hîc loco Dei sunt, tanquam Dei Vicarij, ut etiam omnis magistratus: sed mundus Deum nomine Fortuna effert; cum dicunt, quod Deus coniunxit, &c. id est, ardor & insanus impetus amoris. Similem huius sententiæ expositionem adducit Lutherus lib. de Matrimonialibus rebus, Tom. 5. Ien. Germ. fol. 241. b.

Si ex Lutheri sententia DEVS illos non coniungit, aut coniunxit, qui se contra parentum, consanguineorum, aut magistratus voluntatem coniungunt aut coniunxerunt; quanto magis censendum est, illos à DEO non coniungi, qui se contra Ecclesiæ expressam voluntatem coniungunt? Nam, quis potior apud DEVM? Vniuersalis Ecclesia sponsa Christi, columna & firmamentum

mentum veritatis: an priuatorum hominum; vel, politici magistratus auctoritas?

Quæritur XVIII. in specie, de nonnullis Matrimonij impedimentis. Et primò, de consanguinitate? Respondet Lutherus; *Nulla est persona, cum qua ob consanguinitatem nequeas matrimonium inire, præter illas, quæ Leuit. 18. numerantur. Quis liberaliorem Casistam sibi fingat, etiam si fingendi daretur optio?*

Quæritur XIX. quas personas ob affinitatem coniugio tibi copulare nequeas? Respondet Lutherus; *has solas personas vetuit Deus: Patru mei uxore, filij mei uxore, fratris, priuignæ meæ, priuigni & priuigna meæ liberos, uxoris meæ sororem, uxore meâ viuentem. Harum cum nulla matrimonium contrahere possum: cum reliquis contrahere possum: quidquid dicant iura Canonica, quidquid vsus & consuetudo Ecclesiæ, Imò ex Casistæ huius decreto, poterit Lutheranus licitè fratris sui uxorem ducere, & ei, more Mosaico semen suscitare; quia non est vetitum; ergò liberum.*

Quæritur XX. quid sentiendum de cognatione spiritali? Respondet Lutherus: *sine istas nugas, & iunge te, si volueris, siue cum illo, qui te ex baptismo leuauit; siue cum leuato à te in baptismo, aut cum horum filiabus, & qualibuscumque cognatis: neque nummorum auidissimam nationem, vel tantillum cures. Quod si te non impedit puella baptismus, nec te auocare debet, quod eam tu baptismo tinxeris, aut ex baptismo susceperis.*

In captiuitate Babyl. ita bacchatur Lutherus. *Ita debent ista nuga cõpaternitatum, cõmaternitatũ, confraternitatũ cõsororitatũ & consiliatatum prorsus exstingui contracto matrimonio. Quis enim istam cognationem spirituales inuenit, nisi superstitione humana? si non licet baptisanti aut leuanti bapti-*

satam aut leuatã ducere cur licet Christiano Christianam ducere? An est maior cognatio ista ex ceremoniis seu signo Sacramenti contracta, quã quæ ex re ipsa Sacramenti? An non Christianus est frater Christiana sororis? An nõ baptisatus, baptisata spiritualis frater? Quid in sanimus? Quid si quis uxore suam erudiat in Euangelio & fide Christi; factus hoc ipso verè pater eius in Christo, an non liceat uxorem eius manere? An Paulo non licuisset puellam ex Corinthiis ducere, quos omnes in Christo genuisse iactat? &c.

Antipharmacum.

VIDES, quomodo bestia, nil nisi nugas effutiens, tonet ac paratragediet? Cognatio spiritualis iam restricta est à Concilio Tridentino sess. 24. cap. 2. ita ut eam non contrahant, nisi patrini cum baptizato & parentibus baptisati. Item, baptisans cum baptisato & parentibus baptisati. Similiter in Confirmatione, nemo contrahit cognationem spiritualem, nisi patrini vel patrini cum confirmato & parentibus confirmati: Item confirmans cum eodem confirmato eiusdemq; parentibus. Itaque non est, quod Lutherus amplius clamet *de confraternitatibus & consoreitatibus.*

Et quamuis iure antiquo ad filios quoque cognatio spiritualis extenderetur; ita ut qui ex baptismo spirituales fratres & sorores essent; matrimonium inter se validè contrahere non possent: nihil tamen suis clamoribus contra hoc Ecclesiæ decretum efficit Lutherus. quia, Ecclesia prohibere potuit hanc *confraternitatem & consororitatem*, ut loquitur Lutherus: & illam generalem, quæ ex ipso Christianismo oritur, prohibere non potuit: quos enim matrimonio Christiani sibi copulassent; si eos, qui ex Christiana fide inter se sunt fratres & sorores, sibi iungere non potuissent? Nam si Lutherus
magi-

Magistratui politico eam concedit potestatem, vt matrimonij contractum ampliare, vel restringere, certisq; legibus temperare queat; ita vt matrimonium, iudicio Lutheri, non constet, si contra leges illas ineatur: mirum sanè foret, si Ecclesia, ante Lutherum, quæ toto orbe diffundebatur, tantum potestatis non habuisset; vt matrimonio certos limites præfigeret.

Quando Dux Mauritius tertium gradum concedit; Elector autem prohibet, vt Lutherus testatur: tunc tam illius concessio, quàm huius prohibitio valida est: & subditus prioris validè contrahit in tertio gradu; subditus posterioris validè non contrahit, Luthero iudice:

At verò, quando iustas ob causas Ecclesia impedimentum aliquod sancit; tunc Lutherus buccis tumentibus vociferabitur: *Vide, quàm sit libertas Christiana per cecitatem humanæ superstitionis oppressa? Homo non habuit ius tales leges condendi; & Christianis per Christum libertas donata est super omnes leges hominum. Coniunctio viri & mulieris est iuris diuini, quæ tenet, quocunque modo contra leges hominum & cætera contigerit: debentque leges hominum ei cedere sine villo scrupulo.* Ergò & lex illa Electoralis de non contrahendo in tertio gradu libertati matrimonij & Christianismi cedere debet.

In Captiv. Babilon.

Cognatio ex Catechismo, qui præcedit baptismum, de qua etiam Lutherus, nunquam inter impedimenta matrimonij dirimentia numerata est; sed inter impedientia tantum: & quidem ita, vt nunquã pro grandi obice habita fuerit. De quibus omnibus videri possunt, quæ disputantur in supplemento Tertix partis D. Thomæ q. 56. & ab aliis alibi.

Quæritur XXI. de cognatione Legali? Respondet Lutherus; *quæ humanum figmentum est, ne teruntij quidem*

dem estimandum. Huic ergò nouo Euangelistæ non tantum Canonica, sed & ciuilia iura cedant oportet.

Quæritur XXII, quid sentiendum de infidelitate? Respondet Lutherus; *Noueris matrimonium æquè externam rem esse, ac alias mundi negociationes. Vt ergò cum Gentili, Iudæo, Turca, heretico edere, bibere, in soporem me collocare, itineri accingi, mercari, loqui & agere possum; sic & cum iisdem matrimonium contrahere possum; nec stultarum legum id vetantium angare curâ. Reperiuntur Christiani, qui in corde peiores sunt per infidelitatem, quàm vlli Iudæi, Turca, aut heretici. Porrò gentilis æquè à Deo in marem & feminam conditus est benè & absolutè, vt D. Petrus, D. Paulus, & sancta Lucia, vt interim de Pseudochristianis, & titulo tenus Christi professoribus nihil dicam.*

In Captiuitate Babylonica ita insanit Lutherus: *Nec huic impedimento consenserim, quod vocant religionis disparilitatem, vt nec simpliciter, nec sub conditione conuertendi ad fidem, liceat ducere non baptisatam. Quis hoc prohibuit? Deus an homo? Quis hominibus potestatem facit prohibendi sic nubere?*

Dicamus & nos. Quis tertium gradum prohibuit, Deus, an princeps Elector? sub Duce Mauritio conceditur tertius gradus plenus, id est, in linea vtrinque equali, sed semiplenus in equali linea prohibetur, vt inquit Lutherus in Epist. ad Hessum Vratislauensem Prædicantem, quæ exstat Tom. 1. Colloq. Latinor. sub finem. Quæramus & nos cum Luthero; *Quis hominibus potestatem facit prohibendi sic nubere?* Et tamen de lege Ducis Mauricij subdit Lutherus: *Istis ordinationibus Magistratum statimus; quia ministrorum Verbi non est leges, mores ciuiles condere: pertinet hoc ad magistratum ciuilem, qui potest disporre, & iudicare de hereditatibus, successioneibus, quæ ex coniugio*

ugio veniunt. Ideo & coniugium debet legibus ordinari. Hæc Lutherus, qui legibus à Duce Mauritio circa Matrimonium latis stare vult: & legibus ab vniuersali Ecclesia eâdem de re latis stare detrectat. Quæ hæc infania?

Quæritur XXIII. de crimine. Respondet Lutherus: In hoc dissentiunt, vt non satis sciant, quàm multiplex fingere debeant: attamen ferè hæc tria confingunt. Si quis puellam viuiat, eius sororem, aut cognatam in coniugem habere non potest. Deinde, cum qua adulteratus est quispiam, eam, defuncto vita marito, ducere non potest. Postremò, si vir aut vxor eius, quem deperit, caussa, maritum suum occiderit, illi postea nubere non potest. Hic supra quam dici potest, stultos pluit. Tu verò iis nullam adhibeas fidem, neq; turberis iisdem. Diabolus est, à quo agitantur. Crimina & peccata sanè puniendâ sunt: alia tamen mûlta, quàm coniugij vetatione. Nullum ergò crimen, aut flagitium Matrimonium impedit, &c.

In Captiuitate Babylonica clamat Lutherus: Idem rigor stultitia, imò impietatis est, Impedimentum criminis, scilicet, vbi quis duxerit prius pollutam adulterio, aut machinatus fuerit in mortem alterius coniugis, quò cum superstite contrahere possit. Obsecro, vnde iste rigor hominum in homines, qualem nec Deus vnquam exegit? An ignorare se simulant, Betschaba vxorem Vria vtroque crimine impleto, id est, præpollutam adulterio, & occiso viro, tamen ductam à David sanctissimo viro? Si lex diuina hæc fecit, quid faciunt homines Tyranni in suos conseruos?

Dicamus nos; si tertium gradum non prohibet DEVS: si aliquorum matrimonia etiam in secundo gradu non vetat; quis iste rigor stultitiæ, seu impietatis est tertium gradum & secundum prohibere, vt prohibet Elector; eum DEVS tale interdictum non tulerit; etiam in secundo gradu, quoad quasdam personas. Si lex diuina hæc

non fecit, quid faciunt homines Tyranni in suos conseruos? Meritò autem hoc impedimentum à Christiana Ecclesia introductum est, vt sit retinaculum indomitæ libidinis, quæ aliquando ad truculenta etiam facinora homines impellit.

Quæritur XXIV. num tolerandum sit, vt alter coniunx ob crimen commissum, plectatur hac pœna, ne debitum à suo coniuge poscere queat? Respondet Lutherus, id minimè tolerari debere. *Viden' inquit, quid per suos in coniugij statu efficiat Satanas? Maritum & uxorem in eundem collocat thalamum, inquit; Ne sis vir, & ne sis mulier; ignem scilicet & stramina componit, & iuxta vetat, vt ardeant. Si decima huius præcepti portio imponeretur Pontifici; vt in rabiem adigeretur, vt insaniret, deq; violentia & iniuria quereretur? Apage sis ingentibus cum morionibus istiusmodi. Liberum tibi coniugium relinque, perinde ac Deus instituit, peccataque & crimina aliter punias, quàm cum Matrimonio, adeoque aliis flagitiis. Nam, si ex Lutherani Euangelij plenitudine Monachus Monacham ducere potest, caussa nulla amplius apparet, cur vllus cuiusque, quamcunque ducere volenti, obex opponatur; aut vsus contracti matrimonij ob vllum flagitium prohibeatur, aut restringatur, quia si id, quod maius est, alicui ludus & iocus est; multò magis id quod in eodem vel affimili genere minus est, eidem ludus ac iocus videbitur, atq; adeo nulla lege vetandum.*

Quæritur XXV. de publica honestate: num, si sponsa mea è vitâ migret, & indormiscat, priusquam eam domum recepero, liceat mihi sororem eius aut cognatam vsq; ad quartum gradum ducere. Papa respondet negatiuè, inquit Lutherus; eo quod ei videatur & appareat honestum esse hoc, vt non
faciam

faciam, niſi pecunias expendero; tum enim omnis mox inhonestas euauit.

At Lutherus ſuos caſus ſecutus, reſpondet affirmatiuè: quia ſupra accepisti, me, defuncta uxore, eius ſororem, & qualemcunque cognatam ducere poſſe, præter matrem eius & filiam. (quanto magis ſororem & qualemcunque cognatam ſponſa ducere licebit?) Hic tibi murus aheneus eſto, & quidquid ſtulti iſti nugati fuerint, ſine. Ego enim ſum, qui hoc ſanxi, Martinus Iſlebicus, Elias tertius. *av-
ròs è Qa.* Nullus contra hiſcat aut ſciſcat.

Quæritur XXVI. quid ſentiendum de impedimento Ordinis? Reſpondet Lutherus in Captiuitate Babylonica: Hoc impedimentum merum eſt hominum commentum, præſertim cum garriant, eo dirimi etiam contractum, ſemper ſuas traditiones ſuper Dei mandata exaltantes, &c. Eſt ergo inter ſacerdotem & uxorem verum & inſeparabile matrimonium, mandatis diuinis probatum. Quid ſi impij homines illud prohibeant aut dirimant mera tyrannide ſua? Eſto, ſit illicitum apud homines, licitum tamen eſt apud Deum, cuius mandatum ſi contra hominum pugnet mandata, eſt præferendum.

Antipharmacum.

HÆC Lutherus pro ſe & ſuis ſcripſit. quia, niſi talia ſcripſiſſet, & imperitis hominibus perſuaſiſſet, omnes Lutherum, Carlſtadium, Ionam, Amſtorphium, Zuuinglium, & innumerabiles alios pro nebulonibus habuiſſent: quippe qui ſacris Ordinib. initiati, meretrices ſibi ſub ſpecioſo matrimonij nomine copularint.

Quæritur XXVII. quid de impedimento Voti ſentiendum, ſi quis vel intra vel extra Monasteria caſtitem voverit. Reſpondet Lutherus, ſermone de Matrim.

Tuum votum cum Deo pugnat, adeoque, nihil est: sicque dicas; quod nec meum, nec mei iuris est, id sponendi. Quare, votum rescindas, monasticen deseras oportet, moxque ad naturalem sociam adiungas te matrimony lege. (Exemplo suo præiuit Lutherus, iterque monstravit)

Quæritur XXVIII. quid nam secundum Lutherum prudenter voueri possit? Respondet; si aliquid prudenter vouere cogitas, voueas quod tuum tibi nasum demandere nolis: *Daß du dir nit wollest die Nasen abbeissen. Hoc enim seruare potes.*

Quæritur XXIX. num valeat matrimonium, si quis illud contrahat adactus metu cadente in constantem virum? Respondet Lutherus Serm. de Matrim. *Huiusmodi matrimonium coram Deo nullum esse. Addit, Attamen huic coactioni assentiri quisquam non deberet, & alio potius conferre sese, ne puellam, aut uxorem eam deluderet, aut in laqueum duceret; hoc enim excusatus non es, quòd inuitus & coactus duxeris. Non cogi debebas, ut proximo tuo damnum dares, & ante vitam impenderes, quàm aduersus charitatem quidquam admitteres. Neq; enim tu optares sanè, ut quispiã incommodaret tibi, siue coactus siue nõ coactus. Eum ergò liberũ iudicare nequeo, qui ob hanc sibi causam diuortium querit. Cedo, si quis te, uti in rebus meis furtum admitteres, compelleret, aut ut me neci dares; num ideo, iniustum non erit? Cur coactioni pares, quæ contra præceptum Dei tui, proximumq; delinquere te compellit?*

Antipharmacum.

QVAM animosus & imperterritus est Lutherus? qui sine dubio ita affectus erat, ut potius tres, quatuor, quinque, & plures feminas ducturus fuerit, quàm ut mortem subiret, Et quænam hæc fatuitas? Fatetur Lutherus

therus huiusmodi *coactum matrimonium coram DEO nullum esse*: Et tamen seuerus iudex contrahentem non audet pronunciare liberum. Liber est coram DEO; vt tu ipse confiteris; liber est etiam coram Ecclesia; quæ metum in constantem virum cadentem à matrimonio quàm longissimè exulare iubet, & si interueniat, matrimonium nullum esse pronuntiat. Nec decipit talis puellam, seu alteram personam: quia, quidquid agit, metu in constantem virum cadente percussus agit. Quocirca, si qua hîc deceptio est, eius auctores sunt, qui alteri talem metum incutiunt: nam ni incuterent, à tali matrimonio contrahendo abstineret.

Quæritur XXX. quidnam apud Lutheranos effecerit doctrina Lutheri de Impedimentis matrimonij tradita cum alibi, tum in sermone de Matrimonio? Respondeo, hoc effecisse, quod indicat ipse Lutherus Epist. ad Hessum Prædicantem Vratislauensem Tomo I. Colloq. Lat. Accipe Lutheri verba: *Quid agitis nunc? Nonne regio vestra seminarum & puellarum plena est? cur ergo uxores ducitis ex secundo & fermè primo gradu, vt filiam sororis, & duas sorores alternatim.* En quid fructus Cynicus ille Lutheri sermo de matrimonio in Silesia tulerit? Nec primus affinitatis gradus tutus fuit: quis scit, quid primo consanguinitatis gradui acciderit? Vnde hæc lerna malorum? Ex Lutheri declamationibus; qui omnia fermè Iuris antiqui repagula amouerat. Liqueat hoc ex verbis, quæ mox sequuntur in Colloquiis Latinis.

Lutherus quondam literas scripsit, in quibus hi gradus non prohibeantur: verum alios postea scripsit libros, vbi sententiam priorè mutauit; vel, si dicere liceret reuocauit. Nimis religiosus es, ne dicam superstitiosus. Mutauit & reuocauit, deleuit & expūxit postea, quæ Anno 1522. tanquã ipsissimū

DEI Verbum Stentorea voce de gradibus prohibitis detonuerat.

Nec mirum hæc reuocasse Lutherum, cum vix quidquam tradiderit, quod non recoxerit, & recoquendo in aliam formam transformarit; suoque vertiginoso spiritu circumagitatus, id postridie repudiauerit; quod pridie tanquam cælitus lapsum, & ex intimis scripturæ medullis depromptum venditauerat.

Est, inquit ille, nuda tabula in qua nihil docetur aut iubetur, sed nudè ostenditur, quid in veteri lege de his rebus traditum sit. Liccat bona pace tua dicere, mi Apologista, quisquis es; *mentiris*. vtque tuum mendacium clarius innotescat, sciendum est, Lutherum Anno 1522. edidisse personarum Catalogum, (qui erat quasi summarium eorum, quæ in Sermone de Matrimonio delirauerat) quib. in veteri lege ob cōsanguinitatē, & affinitatem inter se contrahere vetitum erat. Exstat iste Catalogus Tom. 2. Germ. Ien. post Sermonem de Matrimonio. Et est iste.

Quæ nam personæ ratione consanguinitatis & affinitatis in matrimonium duci nequeant?

Personæ prohibita ob consanguinitatem sunt ista.

1. Pater, 2. Mater, 3. Nouerca, 4. Soror, 5. Soror ex vitrico vel nouerca, 6. Filij filia, 7. Patris soror, 7. Matris soror.

Ex hoc syllabo colligit Lutherus hoc Epimythium.

Ex hoc sequitur, quod consobrini (Schwesterkinder) & soror nouerca (Stiffmutter Schwester) duci possint in Matrimonium.

Pergit Lutherus in suo Catalogo pertexendo. *Personæ ratione affinitatis prohibita sunt ista: 1. Vxor patris, 2. Vxor filij, 3. Priuigna, 4. Priuigni & Priuignæ filius & filia, 5. Fratris vxor, seu fratria, 6. Soror uxoris, viuente uxore.*

Ex quo sequitur, inquit Lutherus, quod uxoris vel sponsæ meæ

ſa mea mortua ſororẽ ducere queam. Et Lex mandabat, vt fratris uxor, mortuo fratre, duceretur à fratre. Matth. 22. Alia omnia matrimonij interdicta, non à DEO, ſed à ſpiritualibus Tyrannis, quaſtus gratia, introducta ſunt, &c.

Hucusque Catalogus Lutheri: qui poſtquam diſſeminatus fuit, mox plurimi, maximo omnium ſcandalo, in propinquiffimis gradibus contrahere cœperunt; adeò, vt ipſemet Lutherus tam probroſos contractus ferre non potuerit. At illi defendebant ſe doctrinã Lutheri, Lutherus verò & aſſeclæ nonnulli clamitabant; *Lutherum mutaffe ſententiam* Egregiam verò rem. In Ser-mone de Matrimonio & in Catalogo graduum prohibitorum contentiffima voce vociferabatur, id, quod docebat, ex ſcripturis hauſtum eſſe. Poſtea, vbi ſcandalorum ingentem meſſem vidit, calculum reduxit, & ſtylum vertit: &, quod prius probauerat, improbauit. Cuius Prophetæ, Apoſtoli, aut Euangeliftæ exemplo? Nam quod Lutherus in hoc Catalogo nihil aſſeruerit, ſed nudè, quid ſcriptura tradat, propoſuerit; mendacium eſt, vt patet ex dictis, & ex clauſula Catalogi, in qua monet, *vt qui ſe ſaluos volunt, viuant & agant non ex præſcripto humanarum traditionum & legum; ſed ſacrarum literarum*: quibus nihil aliud indicare voluit, quàm in nuptiis contrahendis tantum habendam rationem eorum graduum, quos vetus ſcriptura vetat: Reliquos ab Eccleſia prohibitos, nihili faciendos eſſe. At ridiculum eſt, cùm dicit; *idem docuiſſe Philippum*: quaſi culpa duorum minuatur facinus: Et quaſi ideo acquieſcere debeamus, quod cum inſaniente Luthero, inſanierit quoq; Grammatifſta Melanchthon?

Subiungit Lutherus in Epiſtola ad Heſſum: *Ab initio ſcilicet. doctrina noſtra cõſtantiffimè & perpetuò docuimus ordinationes &*

nes & leges civiles esse seruandas, Confirmamus enim & approbamus iura ciuilia, & gladium magistratus, cum omnibus suis ordinationib. iuxta Rom. 13. Omnis anima, &c. Et 1. Pet. 3. Obedite regi, Deinde etiam hoc ab initio fecimus & prohibuimus, legem Mosi in Ecclesiam reduci; & statuimus nostra politica legibus utendum esse.

Hæc quàm vera sint perspicuè discas ex Luthero Academico cap. 11. & 12. Nimirum Lutherus perpetim hoc in more habebat, vt quando videbat suis ex dogmatibus aliquid nasci, quod Magistratus ferre nollet; postea, malo emplastrum quæritans, clamitaret; Magistratui, eiusque legibus parendum. Quod & hîc factum. Nam cum ex doctrina Lutheri de gradibus prohibitis & matrimonij impedimentis infinita scandala existerent: magistratus passim se interponere, & licentiam à Luthero concessam coërcere coactus est. Id vbi aduertit Lutherus; Eos, quos deceperat, sub cultro liquit; & magistratui, eiusque decretis omnes causas & controuersias matrimoniales subiecit.

Cur ista nostra scripta non leguntur, inquit Lutherus, in quibus toties nostram sententiam declarauimus?

Quæ nam scripta? An Sermo de Matrimonio non est tuus? An non est tuus Catalogus graduum prohibitorum? An nescis, quid doceas in vtroque hoc tuo opusculo? An Captiuitas Babylonica non est tua? An non ibi oua posuisti pro omnibus illis erroribus, quos postea in Sermone de Matrimonio exclusisti? Hæc omnia leguntur isti, in quos tu inueheris; & longè diligentius leguntur quàm oportebat: & ex lectione ad facta turpia, fœda, & magistratui intoleranda proruperunt. Scilicet expectare debebant, donec tu nouo vertiginis spiritu
affla-

afflatus, euerteres, quæ priuſtanquam ipſiſſimum DEI Verbum, venum expoſueras.

Quæritur XXXI, Vtrum error & conditio perſonæ, cum qua quis contrahit, dirimat matrimonium. Nec eſt quæſtio de conditione ſeruili; neque etiam de errore, quo vna perſona pro alia ſubſtituitur; his enim duobus matrimonium dirimi in conſeſſo eſt apud Iuris & Canonum peritos; Sed eſt quæſtio de aliis qualitatibus & erroribus, vt ſi quis putet ſe contrahere cum nobili, & ſit ignobilis, cum opulenta; & ſit egena; cum ſana, & ſit ægra; maximè ſi laboret morbo aliquo abominabili qualis eſt lepra, gallica lues, phrenēſis, comitialis morbus; cum bene morata; & ſit peſſimis moribus inquinata; ita vt ſi huius perſonæ tales defectus & vitia prius nouiſſet, minimè eam ducturus fuiſſet. In his ergo & id genus aliis caſibus ſequitur, num matrimonium valeat, & an dirimi poſſit?

Reſpondeo, hoc nobis explicari à Luthero lib. de Matrimonio Tom. 5. Ien. Anno 1530. Distinguit enim. *Nam qui ita deceptus eſt, ille aut flagitioſus eſt & improbus; aut bonæ mentis ac probæ conſcientiæ. Si flagitioſus, matrimonium valere & conſtare debet; nec ferendum, vt dirimatur, Si probus & honeſtatis amans; dirimi debet; & liberari perſona decepta; meretur enim hoc, ne ſibi ſuus error & incurſus ſpectio ſit fraudi.*

Antipharmacum.

GERMANICVM prouerbiū eſt. *Überſehen iſt auch verſpielt.* Cur improvide agit, qui contrahit in re tantiponderis ac momenti? Quam lata autem matrimonia diſſipandi fenestra aperitur, ſi diſſolui poteſt, ob defe-

Gg

ctum

Quum cognitum, quem si ante contractum habuiffem
 perspectum à contrahendo abstinuiffem? Nec iuuat Lu-
 therum, quod priuilegium hoc tandem modo probis
 concedit; nam & improbus facilè probitatis quandam
 formam hypocriticè induet, donec à molestia oneris
 quo premitur, expediatur. Deinde, cum Lutherus
 clamet, definitionem ad politicam magistratum perti-
 nere, neque Prædicantes falcem suam in lites matrimo-
 niales immittere debere; cur nunc sui oblitus huius-
 modi leges dicat, & quidem in Christiana Republica &
 in Ecclesia ante Lutherum inauditas?

Quæritur XXXII. cum dicat Electorem Saxonie
 concedere quartum gradum, & vetare tertium; an Lu-
 therus in hanc sui principis legem non deliquerit? Re-
 spondetur, deliquisse. Nam Tomo primo Nouorum
 Operum fol. 417. b. in Epistola ad Iosephum Leuinum
 Metzsch, quietum esse iubet hunc Iosephum ob matri-
 monium, quod contraxerat cum quadam in tertio gra-
 du sibi coniuncta: nec opus esse, vt dispensationis gra-
 tia Episcopum adeat; nam Deum hunc gradum non pro-
 hibuisse.

In libro itidem de caussis Matrimonialibus Tom. 5.
 Ien. Anno 1530. sapientior & liberalior suo principe,
 tertium & quartum consanguinitatis & affinitatis gra-
 dus concedendos esse contendit. At renuit tuus prin-
 ceptor Elector. Num tu maior Legislatores illo?

Quæritur XXXIII. An mentitus fuerit Lutherus,
 quando in Colloquiis Symposiacis Tit. de *caussis & ca-
 sibus Matrimonialibus* scripsit; *In quarto gradu concedimus
 nuptias; in tertio non concedimus; non quidem propter con-
 scientiam, sed ne demus mala exempla auaris rusticis, qui cu-
 pidine opum adducti, etiam proxime sibi cognatas in uxores
 ducent.*

ducent. Respondetur, ex præcedente Quæstione planum fieri, Lutherum mentitum esse, quia ipse Iosepho Leuino nuptias tertij gradus concessit, & Lutherani in prouincijs Ducis Mauricij tertium gradum non prohibebant, teste Luthero loc. supra cit.

Quæritur XXXIV. quis fructus sequatur ex concessione tertij gradus. Respondet Lutherus in Colloq. loc. cit. *Si hominib. concederetur tertius gradus, tunc assuescerent etiam contrahere in secundo gradu.* Subsumamus nos. At Lutherus sæpe, præsertim in Sermone de Matrimonio concessit tertium gradum; idem fecerunt & faciunt aliquot Lutherani principes & magistratus, Lutherus ergo cum suis assuefecit homines, vt matrimonia in secundo gradu contrahere non reformident. Et quis dubitet istos sæpius fecisse id, ad quod permissione tertij gradus assuefacti fuerunt, præsertim cum Lutherus in Sermone de Matrimonio diserte scripserit; *Consobrinos inter sese matrimonij lege sociari posse diuina & Christiana potestate.* & exemplis itidem secundi gradus allatis (vt Petri v. g. cum filia fratris sui seu nepte ex fratre;) matrimonia in eo gradu contractu licita esse asseruerit. Adde quod Tom. 5. Ien. lib. *de causis matrimonialib.* expresse scribit: *Si in secundo gradu matrimonium sit contractum, tolerari debere. Was geschehen ist / das ist geschehen. Hin ist hin / wer kans wider so rein auffraffen / was verschüt ist?* Quis Lutheranus tā scrupulosus fuerit, qui, his lectis, absterreatur, quo minus in secundo gradu coniugium ineat? Hac sua stultitia poterit Lutherus excusare matrimonium etiam in primo gradu contractum. *Hin ist hin / zc. Quod factum est, infectum reddi nequit.* Pulchre. Quò non progrediemur hoc ductore & doctore?

Quæritur XXXV. An Lutherus tam rigidus fuerit, ut, postquam per contradictionē euertit, quidquid de matrimoniis in secundo & tertio gradu delirauerat; adduci nequiuert, quo matrimonij in tertio gradu incundi potestatem faceret. Respondeo, longè à Luthero tantam inclementiam abesse; nam Iosepho Leuino tertij gradus fores clementer reseruauit. Et in Colloq. Germ. Tit. de *Matrimonialibus* ita scribit. *Wann einer heut zu Tage ein armes Mägdlein im dritten Grad auß Barmhertzigkeit begerte zunehmen / dem wolten wirs zulassen, Si quis hodierna die egenam puellam in tertio gradu ex misericordia connubio sibi iungere cuperet; ei facultatem concederemus.* En prædicandam benignitatem: quam, nihil dubito, Lutherus libenter quoque extendet ad illum, qui ex amore seu charitate huiusmodi spõsam sibi copulare uellet: quia charitas & misericordia sunt virtutes admodum cognatæ; & ex vtraque nascitur amor. Et huius suæ propensionis satis perspicua argumenta dat Lutherus cum in iisdem colloquiis eod. Tit. dicit; matrimonium, etiam in tertio gradu concedendū esse, si prius per copulam se cognouerint. Magnis quoque Dominis matrimonia in tertio gradu permitti; *Sed propter rusticos, in quarto gradu perstandum esse, ne & ipsi nuptias in tertio gradu expetant.*

Quæritur XXXVI. an si maritus propter furtum, aut aliud flagitium seu scelus, ab vxore sua aufugiat; illa teneatur eum sequi, & ab alio cõiugio incundo abstinere. Respondet Lutherus in Coll. Symp. Germ. titulo de *Matrimonio*; *teneri, si possit; sed non posse, cum maritus sit fur: hinc si & ipsa in alium locum profecta alteri nubat, matrimonium valere, & secundum hunc maritum in conscientia tuisum esse.* Nec moratur Lutherus illud Domini: *Qui dimissam*

missam duxerit, hoc est, etiam à marito suo superstite relictam; moechatur. Nempe, quod Lutherus vult & sancit, id rectum & æquum est: si contrarium voluisset, illud itidem iustum & legitimum foret. Similia Lutheri, Melanchthonis, Crucigeri, & Maioris Responso Matrimonialia, cum coniunx coniugem deserit, exstant Tom. 2. Nouorum operum, Editore Aurifabro. Et in Germ. Colloq. Sympos. Tit. de Matrim.

Quæritur XXXVII. Vtrum Consistoriū Witebergense apud Lutherum Colloq. Tit. de Matrim. rusticum illum, qui mortuæ vxoris suæ sororem duxerat, ad carceres aliquot hebdomadib. simul cum ducta vxore, iure condemnauerit, & num rectè itidem pronunciarit, matrimonium hoc esse nullū & penitus inualidum. Respōdetur, rectissimè quidē hæc fuisse iudicata & decreta secundū iura vetera, & vsq; ad Lutherum fidelibus vsitata. Illud item æquissimum censeo, cum Prædicantem, qui has nuptias copularat, octiduoano carcere multandum censuerunt, at si nouum ius Lutheri spectare velimus, perperam iudicauit Consistorium, cuius & ipse Lutherus pars erat; Nam Lutherus in Serm. *de Matrimonio* dicit, *Matrimonium cum sorore vxoris tantummodo illicitum esse, viuente vxore.* At vxor rustici huius iam obiebat. Nihil ergo contra ius Lutheri rusticus iste commiserat, cum mortuæ vxoris suæ sororem duxit. Miror Prædicantem, matrimonij huius copulatorem, tam fuisse blennum & bardū, vt ex doctrina Lutheri se, sui que rustici Hymenæum non defenderit, Lutherumque Luthero & Lutherano Consistorio opposuerit, eo vsque donec Lutherus fateretur, se spiritu vertiginis agitatum ex eodem ore calidum & frigidum exspirasse; hoc est, vnum idemque modò affirmasse, modò negasse, vt li-

quet itidem ex Epist. ad Leonardū Beier / de simili casu matrimoniali in primo affinitatis gradu. Exstat Tom. 2. Nouorum operum fol. 348. b. Anno 1535. vbi iterum euertit, quod Anno 1522. in Sermone de Matrimonio afferuerat.

Quæritur XXXVIII. quid faciendum fuerit illi Ludimoderatori Francofordiensi, cum quo vxor eius amplius habitare nolebat, quando amore *Pradicanti* officij, Diaconus Lutheranus factus est; Distabat enim illa Iezabel. *Sie wolte keinen Pfaffen haben.* Respondet Lutherus in Colloq. Potatoriis Tit. de Matrim. *Ich spreche zu ihr / wenn sie mein Weib were / wiltu mir folgen / so sage bald / nein oder ja. Wenn sie spreche nein / so wolt ich so bald ein andere nemmen / vnd dise fahren lassen. Si mea esset vxor, dicerem illi; cito, aut annue aut abnue, num mihi obtemperare velis. Si abnueret, è vestigio aliam ducerem; & istam abire sinerem. I nunc, mea Canidia & clamita: Du wollest keinen Pfaffen haben.*

Quæritur XXXIX Vtrum iudicio Lutheri consultum foret, si clandestina matrimonia redderentur inualida. Respondet Lutherus in Colloq. Sympos. Tit. de Matrim. *Si clandestina matrimonia redderentur inualida: So wurde vielen vbel gewehrt vnd fürkommen. Multa mala vitarentur & impediretur.* Ecce, q̄ Lutherus optabat, id iam à Cōcilio Tridentino Sess. 24. c. 1. de Reformat. præstitū est. Quid amplius desiderat Lutherus?

Quæritur XL. Quid nomine *Clandestinorum* Matrimoniorum Lutherus intelligat. Respondeo, non tantum illa, quæ contrahuntur nullo teste præsentē, sed & illa quæ incuntur insciis aut inuitis parentibus, vt patet ex libro de causis Matrimonialibus Tom. 5. Ien. vbi
Luthe-

Luthero omne illud clandestinum matrimonium est, quod clam parentibus contrahitur, licet alij testes adsint. Quo sensu Synodus Tridentina matrimonia clandestina non damnauit; imò in illos anathema misit, qui matrimonia in seclis aut inuitis parentibus contracta, nulla & inualida asserunt.

Quæritur XLI. Vtrum matrimonia clam, hoc est, vt Lutherus intelligit, sine parentum approbatione contracta sint valida. Respondeo, vix suppetere quod constanter ex Luthero ad hanc quæstionem responderi possit; nam vt in aliis plerisque Chamæleon fuit, modò hunc modò illum colorem induens, & omnes præter candorem, imitans; ita & in hoc Quæsito mirifica vertigine laborauit. Nam in Colloquijs Symposiacis Tit. *de Matrimonio*, passim clamitat; talia matrimonia esse inualida. Et tamen in eodem Titulo dicit se & suos Witebergenses semel duos coniunxisse *contra parentum voluntatē*, Pater nolebat, inquit Lutherus, *asserens se filia opera in rebus domesticis indigere. At ego respondebam; Multa reperiuntur ancilla Viteberge. Conducas aliquam. Et ita coniunxie eos in nomine Domini*, tametsi inuito & repugnante patre. Si matrimonium, inuitis parentibus, contractū, valet quando Lutherus est pronubus & copulator, cur non valeret sine Luthero, vel etiam obluçtante Luthero? Si matrimonium validum est sine consensu parentum; quando Lutherus consentit; cur inualidum esset, si Lutherus dissentiat? Qua ratione, quæso, hoc coniugium validè initum fuit, si, vt Lutherus docere videtur, consensus parentum matrimonij validè contrahendi conditio essentialis censeretur? An Lutheri voluntas efficere potest, vt voluntas parentum non consideretur; & voluntas Ecclesiæ Catholicæ tantum præstare

stare non poterit, vt matrimonium absque parentum approbatione initum, velit ac iubeat esse validum & legitimum?

Quomodo cum hoc Lutheri facto cohæret, quod in eodem Titulo Colloq. scribitur; Lutherum rogatum, an *Parochus sponfos, in seius ac inuitis parentibus, coniungere debeat*; respondisse; *Er solts in keinen Weg thun/ dann ers für kein Ehe nicht helt/ vnd hats also offentlich gelehret. Nullo modo; non enim esse matrimonium; Et ita palam Lutherum docuisse.* Non igitur fuit Matrimonium, quando Lutherus cum suis Symmistis illos, de quibus paulo antea, coniunxit: quia cōiunxit eos inuito & repugnante sponsæ patre.

Deinde Lutherus in eodem Titulo docet, etiam inuito patre, coniungi debere quendam adolescentem cum illa, quam imprægnauerat; Neque hoc tantum; *Sed & inuenem cogendum ad coniugij vinculum, si ei, quam vitiauerat, fidem matrimonij dederit; quidquid pater reclamet. Nam patrem ius paternum amisisse; neque ullam eius repugnantis habendam esse rationem: qui ex officio paterno debuerit dare operam, ne filius scortator fieret: quod cum non fecerit, meritò eum amissione iuris paterni in hoc casu plecti.*

Vbi iterum vides, valere matrimonium inuito patre contractum vel contrahendum, idque non aliam ob causam, nisi quia Lutherus ita vult ac iubet. Nam quod fingit *de amisso iure paterno*, ridiculum est. Quid enim dicit Lutherus, si pater filium probè instituit; filius autem institutionem non admisit, vt sæpe fit? Quid si filius institutionem quoque admisit, postea tamen à carne vel prauo sodalio seductus, & in præceptis abreptus, derepente hoc flagitium consciuit? Quid si filius se probum esse gnauiter finxit, osque patri subleuit; occultè

Vene:

Veneri & ventri indulgens? Num in his casibus Lutherus ad ius paternum amissum confugiet? Igitur, quidquid Lutherus tricetur & tergiverfetur, hoc Matrimonium aliter nec valuit, nec valiturum erat, nisi quia Lutherus voluit. Si noluiſſet; non valuiffet.

De eodem casu affimili fermè modò stultefcit Lutherus in duorum Matrimonialium Thematum analyfi Tom. 5. Lat. Witeb. nisi quod latius hic loquitur; matrimonium valere dicitans, invito & renuente patre, quoties occulto contractui copula superuenit. *Si contingat, inquit Lutherus, ut post ictum matrimonij fœdus, clanculum commisti sint, non est iniquum, ut abdicata parentum potestate coadunentur.* Et cur hoc non iniquum? Quia Lutherus ita sentit. Si aliter sentiret, iam iniquum foret; quia Lutheri sensus ac voluntas, æqui ac iusti norma est. Cur innocens pater, qui nec de contractu, nec de copula filij quidquam sciuit, aut scire potuit; iure suo, quod alioqui, Luthero iudice, & legislatore, in liberorum suorum matrimonia haber, spoliari debet? An non videt Lutherus, quantam suis asseclis matrimonij clandestini, imò & scortationis ianuam aperiat? Nam si duo timeant, se à parentibus suis consensum non impetraturos, nihil expeditius facere poterunt, quàm vt sibi dent mutuam fidem, deque præſenti contrahant, contractumque mox copula confirmant. Quid hinc facient parentes, quibus nihil omnino potestatis amplius in illud matrimonium competit?

Accedit quod, vt Lutherus ipse aduertit ac monuit, hoc suum dogma aduersatur decreto diuino Exodi 22. vbi in huiusmodi casu patris iudicio liberi relinquuntur. Ita enim Legislator. *Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & ha-*

Hh

bebit

bebit uxorem. Si pater Virginis dare noluerit, reddat pecuniam iuxta modum dotis, quam Virgines accipere consueverunt.

Dicit Lutherus, id factum, quod tum temporis Virginitas non magni fieret; aliam nunc esse rationem, quando corruptam ducere pro summo dedecore habetur, ut ita posterior eius legis pars de patris in vitiatam Virginem potestate, periculosa sit & noxia puella; ut proinde non iniuria prior remaneat, ut is, qui violauerit, sibi in uxorem retineat. Sed Lutherus hic quoque luculentum specimen dat, quomodo scripturas tractare soleat: licet enim Virginitas in veteri testamento non ita per publicam professionem coleretur, ut nunc, neque tanti vita caelebs fieret, quanti nunc; attamen maximi fiebat, ut qui aliquam pro Virgine ducebat, re ipsa Virgo esset. Hinc signa virginitatis diligenter asseruabantur, ut discimus ex cap. 22. Deuteronomij, ut si fortè vir ab uxore sua, temporis successione, ab alienatus causari vellet, se eam non reperisse virginem; manifesto argumento conuinci posset; cum hac verborum formula: *Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimum* (en tanti æstimata est virginitas, ut accusatio de violata virginitate, dicatur *nomen pessimum*, id est, facinus turpissimum) ut dicat; *Non inueni filiam tuam virginem: Et ecce hæc sunt signa virginitatis filia mea. Expandent vestimentum coram senioribus ciuitatis, apprehendentque senes Urbis illius virum, & verberabunt illum, &c.* Vanum est ergo & sacris literis dissentaneum, quod Lutherus comminiscitur, *filiam vitiatam in arbitrio & potestate patris olim relictam fuisse, quod virginitas eiusque amissio parui penderetur; hodie autem magni æstimeretur, ac proinde patrem vitiatæ cum vitiatore matrimonium impe-*

impedire non posse; quia etiam à Iudæis maximi fiebat, ut quam pro virgine ducturi erant, verè virgo esset: Et æquè ac Christiani cauebant, ne hac in re deciperentur.

Præterea, cum Lutherus non semel doceat, etiam in sermone *de Matrimonio*, decreta Mosaica esse libera; poterit pater vitiatæ filiatæ contra Lutherum excipere, & dicere; se lege & scito Moyfis, hoc in casu vti velle; atque adeo vitiatori filiam tradere nolle. Quis coget patrem ab hac lege diuina discedere, cum ei, non nisi à Luthero edoctus, adhæreat? sed progrediamur ulterius.

Matrimonia insciis ac inuitis parentibus contracta, valida fuisse ante Lutherum, Lutheri ipsius iudicio, inde planum efficitur, quia in libro *de rebus & causis Matrimonialibus* quem scripsit Lutherus Anno 1530. Tō. 5. Ien. Germ. optat & obsecrat Luther. omnes magistratus, ut clandestina matrimonia h. e. insciis & inuitis parentibus inita, (hæc enim sunt Luthero clandestina) *irrita reddat, & in nihilum redigat*. Valebant ergo antea; nam si valida non fuissent, quid opus erat, ut Lutherus tam sollicitè ea inualida effici postularer? Num Magistratus politicus Lutherum exaudierit, nescio. Hoc scio, & fusè probatur à Bellarmino lib. de Matrimonio c. 19. sine parentum consensu, si cætera adsint, matrimonium constare, neq; politico magistratui ius & fas esse, ea dirimere, & si dirimat, & coniugibus ad alias nuptias transfundi copiã faciat; Polygamiã introducere; non tantũ illam, qua vnus vir plures simul vxores habet; sed & illam, qua vna mulier plures simul maritos; quæ est inaudita, & extra lupanaria, omnibus seculis inusitata

Polygamia. Nam si mulier, quæ in sciis parentibus contraxit, à primo marito auellatur, aliumque ducat, duos iam habebit maritos; primum à quo abstracta est; quia hic verè & verus est maritus: alterum, cui deinde iuncta est; quia iste, saltem opinione & iudicio Lutheranorum, verus maritus est.

Quantum autem turbarum in Lutheranis castris exstiterit ex doctrina Lutheri quod matrimonium sine consensu parentum irritum sit, docebit te ipsemet Lutherus Epist. ad Spalatinum Tom. 9. Witeb. Germ. ubi disertè dicit, parentes, hac audita doctrina, *versos in Tyrannos. Et liberos in libertinos, patrumque contemptores*, postquam id illis per nouum Euangelium instillatum est, se iam nec Cæsareis, nec Pontificiis legibus in contractu matrimonij teneri,

Quæritur XLII. quid faciendum, si parentes filium aut filiam matrimonio iungere nolint? Respondet Lutherus in Analyfi duorum Thematum matrimonialium; *perinde faciendum esse, atque si non essent parentes, aut è viuis excessissent: potestq; se libere, cui voluerit, matrimonio iungere puer. Tum verò non paternè se gerunt, ubi adultos viderint liberos, idoneosque ad coniugij statum, neque, ut eò perueniant, iuuant, sed potius eos porrò dimittunt ita pergere, aut cogunt ad castimoniam vita, quemadmodum Nobiles nostri egerunt, dum suas Cænobis intruserunt gnatas. Nam parentum interest, nouisse, hominem ad Matrimonium conditum esse, ut fructus ventris sui producat & educet, quemadmodum arbor, ut vel poma vel pyra aliosue fructus proferat, creata est: ubi summa, admirandaq; gratia Dei, naturam non abalienarit, aut impediuerit. Quare interest eorum, ut filiis suis ad ineundam matrimonij copulam opem ferant: Incontinentia periculo liberent; quod, si non faciunt, parentes*
iam

iam non sunt. Iam & puer seipsum despondere debet, parentum tamen antea patefactâ & lamentata negligentia, sequæ incontinentia ereptum, Matrimonio, ad quod conditus est, dedere, siue parentibus, siue amicis, vel inimicis placeat, vel displiceat.

Antipharmacum.

CVR hoc ita faciendum? Quia Luthero ita libuit. Si aliud & aliter libuisset, aliud & aliter agendum esset: obserua autem egregium finem, ob quem creatus est homo, si Lutherum audimus; nimirum, non vt Deo seruiat; & seruiendo vitam æternâ consequatur; Sed vt liberos gignat, sicut arbor producta est, vt poma & pyra ferat. Vt ergo arbor illa, quæ fructus non profert, inutilis habetur; ita & homo, qui non generat liberos. O eximium quinti Euangelij Euangelistam. Ex quo iure quæras, quotonam anno Parens filium matrimonio iungere debeat, ita vt ni faciat, potestate paterna excidat? Ait quidem Lutherus, *masculos vigesimo; puellas decimo octauo atatis anno coniungi debere.* At quid factô opus, si prius libidinis æstu vrantur, vt plerunque contingit; Num parentes adibunt, secretosque suos ignes patefacient? Honestâ sane ratio, & admodum ingenuo adolescenti aut pudicæ puellæ consentiens. Deinde, num ideo Lutherus parentes sua potestate exuet, si filium aut filiam non statim anno vigesimo aut decimo octauo in matrimonio collocent?

Quæritur XLIII. num parentes suos filios omnino à matrimonio arcere possint; hoc enim sequi videtur: *Nam si patri ius est, promissa & matrimonia filiorum suorum impediendi & dissoluendi, ius etiam illi erit, vt omnino eis matrimonium vetet, & ad castitatem cogat.* Respondet

Hh 3

Luthe-

Lutherus in Analyſi Thematum matrimonialium: Nullo pacto. Supra memoravi, hominem, non à parente ſuo, verũ à Deo creatum eſſe, vt edat, bibat, fructum corporis ſui habeat, vt dormiat, aliaque natura opera perficiat. Quorum permutatio in nullius manu conſiſtit. Quare differunt inter ſe; Matrimonium cum hac vel illa perſona impedire; & idem penitus abdicare. Etenim parens mandare poteſt, vt proles ſua ab hoc, vel illo, edendo & bibendo ſe abſtineat; híc, aut illic, in ſoporẽ ſe non collocet, iuberetamen non poteſt, vt impranſus, incœnatus, impotus & inſomnis permaneat: in dũ ſua intereſt, vt de cibo, potu, ſomno, victu & amictu, adcoque de omnibus neceſſariis, quàm optimẽ ſoboli ſua proſpiciat. Quod ſi minus præſtiterit, non amplius parentis officium exequitur, pueroque iam incumbit neceſſitas, vt hac ſibi ipſe comparet.

Antipharmacum.

Hic iterum vides finem, ob quem, Luthero Indi-
 ce, homo creatus eſt; nempe, vt edat, bibat, fructum
 corporis ſui habeat, vt dormiat, & alia natura opera perfi-
 ciat. Ex quo conſequitur homines, ſecundum Lu-
 therum, viuere vt edant, bibant, dormiant, non edere,
 bibere, dormire, vt viuãt. Quis neget hunc tam ſublimẽ
 prophetam altius in cœlũ euectum, quàm ipſum ſanctũ
 Paulum? Nunquam enim tam abdita nobis protuliſſet,
 niſi ſupra omneſcœlos in vacuum illud & inane inſini-
 tũ quod extra cœlos eſt; abductus fuiſſet. Sed quid ſi pa-
 rens cum filio Sophiſticẽ ageret, diceretque; Non pro-
 hibeo tibi matrimonium, ſed cum hac & illa, & illa, & illa, &c.
 vel diſſunctim, cum illa, vel illa, vel illa, &c. & interim
 nul-

nullam ſignatè denotaret; vel indefinite ſolummodo; cum aliqua. Quò filius ſe vertet? Num ad Magiſtros ſuppoſitionum confugiet, vt illi inde aliquam determinatam ſponſam exſculpant?

Quæritur XLIV. Vtrum pater poſſit filium cogere ad matrimonium cum hac vel illa perſona, quam odit & auerſatur? & num filius obtemperare teneatur? Reſpondet Lutherus in Analyſi duorum Thematum Matrimonialium, Si hæc res apud Chriſtianos tractetur, illicet conſultum eſt illi: nam verus Chriſtianus non auerſabitur matrimonium coactum, facietque, ceu, qui inter Turcas, vel alias hoſtili manu deprehensus, cogatur amplecti, quam vel Turca, vel hoſtes illi offerrent; æquè atque ſi illum vel perpetuò in carcerem compingerent, vel mari ad nauim onerariam catenis conſtringerent.

Nec te, quod obiicies iuuabit, nempe; Ex coactò matrimonio naſcetur odium, inuidia, latrocinium, omnia tandem deploratiſſima. Nam illicet Chriſtus reſpondebit. Id, ſi curatum velis, mihi demandes; quid mihi non fidis? ſi meo præcepto morem gereres, ego belle curare poſſem, vt nihil huius, quod ipſe times, eueniat, ſed potius tota ſalus & felicitas exoriatur. Tun' ob incertum futurum datum, certum fortunatumque præceptum transgrediere meum? Aut ſcelus tibi perpetrare cordi eſt, vt bonitas eueniat, &c. Attamen imbecillioribus Chriſtianiſ, qui huic Chriſti præcepto reſpondere nequeunt, conſulerem, vt fidorum amicorum opem apud Principem, Conſulem, Primorem implorent, quo parentum plus quàm temerarium nefas, diabolicaque viſ deprimeretur, & puer ab illis ereptus ſua libertate fruereſtur, parentes verò ad verum paterni iuriſ uſum compellerentur, Tametiſ enim Chriſtiani ſit

In libro de rebus Matrimonialibus Tom. 5. Ien. Germ. Anno Chriſti 1530. longè aliter hæc de re canit Lutherus.

iniu-

iniuriam ferre non iniquo animo; sublimioris tamen potestatis est, huiusmodi iniuriam tum punire tum arcere, adeoque ius in suo conseruare precio & honore.

Antipharmacum.

QVAM bellus est Lutherus, & quàm concinnus *Castus*? Si parentes adultos filios non collocent in matrimonio, & vt collocentur, elaborant, potestate paterna excidunt; iudice Luthero; at si parentes *per temerarium nefas, per vim Diabolicam, ac tyrannidem*, liberos aut absolutè ad matrimonium, aut ad matrimonium cum hac vel illa persona cogant; matrimonium constabit, nec parentes potestatem suam hac violentia amittent, nec Christianè ager filius, si tantæ coactioni se non subiciat: Et si imbecillioribus & in Christiana religione minus prouectis, hanc gratiam Lutherus facit, vt rem ad Magistratum deferant; quo parentes ab huiusmodi incepris reuocet.

Sed nil opus longis verborum ambagibus. Aut parentes talia iustè agunt, aut iniustè. Si iustè; filius obedire debet, nec magistratus se interponet: Si iniustè; filius, etiam sine magistratus auctoritate; ab obsequio liber est: Et si metus, qui incutitur, eiusmodi sit, qui in virum constantem cadat, matrimonium irritum erit; quidquid deliret Lutherus. Qui dum potestatem parentum in matrimoniis filiorum contrahendis ultra metas suas extendit, inextricabiles nodos sibi nexuit; ita vt modò hoc, modò illud affirmet; idque, quod parentibus immeritò tribuerat, mox iterum auferat; & vbi abstulit, rursus transcribat, si noua interim vertigo caput occupet; nam & in Epistola ad Spalatinum Tom. 9. Witeb. Germ. agens de controuersia quadam matrimoniali

moniali, expresse dicit, *Si parens filia sua nolit potestatem facere, ut tali nubat, filiam debere ac quiescere; neque aliud remedium superesse, mandatque Spalatino, ut huiusmodi lites abs se amandet & ad politicum magistratum ableget.*

Quæritur XLV. *Vtrum tutores eadem potestate præditi sint circa matrimonia suorum pupillorum, qua parentes? Respondet Lutherus in Colloq. Symp. Tit. de Matrim. negativè quia tutores non sunt caro & sanguis pupillorum. Quapropter proximi consanguinei ut fratres, &c. meritò illis anteponuntur. Nihilominus tutoribus cogitatio seu Consilium de matrimonio indicari debet. Si non consentiant, non obstat eorum dissensus. Imò etiam si ipsis inconsultis & insciis matrimonium initum sit, pro valido reputari debet.*

Antipharmacum.

HÆC omnia Lutherus ex malè feriato suo cerebro; sine vlla scriptura, qua tamen sola omnia in causis matrimonialibus definienda & transigenda in Serm. *de Matrimonio* docuerat; ut & in Catalogo de gradibus & personis interdictis. Deinde Lutherus, ut infra audiemus, passim clàmitat, *matrimoniales causas ad se & alios Prædicantes non pertinere: Magistratui competere, ut hæc talia legibus temperet ac gubernet: Interim velut alter Lycurgus aut Solon ex Prædicantico suo tripode leges connubiales dicat, & hoc matrimonium valere; illud irritum esse, audacissimè pronunciat.*

Quæritur XLVI. *Quis sit legitimus causarum & controuersiarum matrimonialium Iudex: num Prædicantes; num magistratus politicus? Respondeo hîc iterum Lutherum Protei personam mirificè in publica Orche-*

straagere. Nam in Colloquiis Germ. Tit. de Matrimonio difertè scribit; *causas matrimoniales non tangere conscientiam; sed pertinere ad civilem magistratum; Quocirca Prædicantes ab illis abstinere debere; nisi Magistratus aliud iubeat.*

Fol. 308. ita scribit. *Parochus N. misit ad me causam quandam matrimonialem mea sententia exploranda causa.*
Dem wil ich eine gute Saw geben / daß er mich in solche Händel wicklen vñnd mischen wil / die vor die Weltliche Obrigkeit gehören / 2c. *Nos sumus Pastores conscientiarum, non corporis & bonorum: nemo in huiusmodi peregrinas & plane radiosas causas falcem suam mittat.*

Fol. 318. aliquot causas commemorat, cur Prædicantes onus causarum matrimonialium non debeant suscipere. Idem longè copiosius & vehementius facit Lutherus lib. de rebus matrimonialibus Tom. 5. Ien. Germ. Quamuis loco citato colloquiorum Lutherus satis indicat, cur à se & suis causarum matrimonialium cognitionem procul abesse voluerit; quia Saxoniae Cancellarius cupiebat, vt Lutherus cum suis Prædicantibus lites matrimoniales examinaret; Examinatasque ad Iureconsultos deferret; & ab illis sententiam expectaret;
Das wolt ich nicht thun / sonder sie solten hören / vñnd Urtheil von vns gewarten. Absit, absit, vt Lutherus, quintus Euangelista, & tertius Helias, ab vilo sententiam accipiat. Absit, vt ipse litem tantum cognoscat, & non definiat. Absit, vt Iureconsultis caput submittat. Quam inconsideratus fuit ille Cancellarius, quando hoc à Luthero petiit.

Fol. 319. iterum ablegat Lutherus causas matrimoniales ad curiam. Et refellit nonnullos, dictitantes; causas matrimoniales non esse decidendas ex legibus
 Cæsa-

Cæfareis, quia ſcriptum eſt; *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*: nam quando Cæſar aut magiſtratus ſeparat, non hominem, ſed Deum ſeparare; vobis enim *homo*, ſignificare hoc loco *hominem priuatum*, qui nullo magiſtratu fungitur. Et tamen, quando Eccleſia aliquos ſeparat; Lutherus ſemper occentat illud: *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*: nec adduci poteſt, vt credat, Deum tunc, non hominem priuatum, ſeparare. imò ſi quis magiſtratus, etiam politicus, etiam ille, ſub cuius imperio Lutherus degebat, & omnia miſcebat, Luthericum ſua Borra matrimonium ſeparaffet; Lutherus per totam Germaniam vociferatus fuiſſet. *non Deum ſed Diabolum ſeparaffe, quod Deus coniunxiſſet*; Et dictio illa, *homo* ei non Deum, ſeu magiſtratum Dei miniſtrum; ſed *Cacodæmonem* denotaſſet.

Vt ad inſtitutum redeamus, ſi Lutherus à ſe & ſuis gregalibus cauſarum matrimonialium cognitionem & moleſtiſſimam occupationem tam ſeriò amotam cupit; cur in Colloq. fol. 316. gaudet, *Conſiſtoria iterum eſſe erecta, præcipuè ob contentiones de coniugiis dirimendas*? At inter Conſiſtorianos illos erant quoque Prædicantes, imò & ipſe Lutherus: & vbi nam hodie Lutheranum Conſiſtorium inuenies, quod Prædicante Aſſeſſore careat? Deinde, ſi Lutherus ab his litibus tam alienus fuit, cur non tantum Conſiſtorio interfuit, ſed ſuos intereſſe ſiuit? Nec hoc tantum; ſed & ad Conſiſtoria citauit; & ne hoc neſciremus, citationes ipſis colloquiis *potatoriis* Tit. de Matrimonio inſertæ ſunt.

Adhæc, Lutherus in Sermone *de matrimonio*, & in Colloquiis eod. Tit. Matrimonium prope ſupra omnes Angelorum choros extollit: remque *prorſus diuinam, & verè ac propriè ſpiritualem ſtatū eſſe affirmat*. Qua fron-

te igitur Lutherus statum tam cælestem, politico magistratui subiicit? Qua ratione affirmat, statum tam diuinum nō pertinere ad conscientiam, sed ad forum & curiam, ceu rem mundanam & politicam? Cur in libro de caussis matrimonialibus Tom. 5. Ien. Germ. Anno Christi 1530. vult omnes matrimoniales contentiones ex legibus Cæsareis definiri, cum matrimonium, res tam diuina, Luthero iudice, leges Cæsareas, vtpote humanas, longissimè transcendat?

In Captiuitate Babylonica, cum nec dum satis lumine ex inferis sedibus emisso collustratus esset, de iudice controuersiarum connubialium vel hæsitauit, vel certè se hæsitare finxit; Disputans enim, vtrum ei personæ, quam coniunx deseruisset, aliud matrimonium concedi deberet: *Ipse non audeo definire, inquit. Nihil definio, ut dixi, quanquam nil magis optem esse definitum, cum nihil magis me & multos mecum vexet hodie.* Paulò pòst tamen in sermone *de Matrimonio*, liberrimè, ne dicam teterimè definiuit id, à quo definiendo se religione abstereri simulabat. Satis tamen aperte in Captiuitate indicat, cuiusmodi definitorem desideret. *Sola auctoritate Papa, aut Episcoporum hic definiri nihil volo; sed si duo eruditi & boni viri in nomine Christi consentirent, & in spiritu Christi pronunciarent, eorum ego iudicium præferrem etiam Conciliis.* Scilicet duo isti *Eruditi & boni viri* fuère ipse Lutherus & Philippus, qui suo Phantastico & Enthusiastico spiritu inspirati non tantum deserto coniugi amplam alterius matrimonij incundi potestatem fecerunt; Sed & plurima alia circa matrimonialem contractum Iudæis, quam Christianis magis consentanea decreuerunt.

ia-

Si autem Lutherus *duos bonos & eruditos viros* inter se concorditer conuenientes in hoc casu, qui Lutheri iudicio, grauissimus est, pro congruis iudicibus agnouit, causæ nihil habet dicere; cur siue eosdē siue alios duos *eruditos & bonos viros*, non in aliis itidem controuersis matrimonialibus, tanquam legitimos iudices, amplectatur; ita fit, vt si paucis nosse velis, quis fuerit Iudex causarum matrimonialium, quando Lutherus librum de Captiuitate Babylonica exarauit; Respondendum fit; Duos eruditos & bonos viros, hoc munus obiisse: donec tandem & ipsi à Luthero abdicati sunt, reiecta hac functione ad Magistratum politicum. Quamuis, vt erat Lutherus suis in assertis varius ac inconstans, Anno quoque 1530. in libro de Matrimonialibus causis Tom. 5. Ien. iubet, vt si perplexus & intricatus casus exoritur, deligantur *vnus vel duo boni viri* (quales Lutherus & Philippus, Ionas & Spalatinus) *eorumque sententia acquiescatur, etiamsi punctum iuris non omnino tangerent*; vel etiam à foribus totius iuris aberrent.

Quæritur XLVII. Vtrum hæc verba: *Ich wil dich nemmen / Ich wil dich zu einem Weib haben* / sint de futuro, an de presenti. Respondet Lutherus lib. *de causis Matrimonialibus* Tom. 5. Ien. Germ. & in Colloquiis potatoriis Tit. de Matrim. *esse verba de presenti non de futuro: quia nullus Germanus futurum intelligit, quando ita loquitur. Ich wil dich haben oder nemmen: Denn man spricht nicht / Ich werde dich haben: sed ich wil dich nemmen oder haben. Et intelligitur de presenti, idemque est; quod, accipio te.* Similes hæc de re stultitias effutit Lutherus Tom. 9. Witeb. Germ. in Epist. ad Spalatinum de controuersia quadam matrimoniali.

Antipharmacum.

SANE plusquam mirum est, Lutherum in his formulis: Ich wil dich nemmen / Ich wil dich zu einem Weib haben; non potuisse videre tempus futurum. An idem est; Ich wil dich nemmen. & ; ich nemb dich. Non magis; quàm Latine; *Accipiam te: Et, accipio te.* Non magis, quàm idem sunt: *Inuito te ad prandium; donabo tibi decem aureos: quàm inuito te ad prandium: Dono tibi decem aureos.* Et vt Latinis hæc diuersissima sunt; Sic & Germanis: Ich wil dich zu Gast laden. Ich wil dir zehen Gùlden schencken: Et; Ich lade dich zugast. Ich schenck dir 10. Gùlden. Sic altera illa formula: Ich wil dich zu einem Weib haben. *Volote habere in uxorem,* Etsi propius ad præsens tempus accedit; tamen consideratis circumstantiis, quibus profertur, non magis præsens significat; quàm si dicam: Ich wil dich zugast haben. Ich wil dir zehen Gùlden schencken.

Quod verò Lutherus obiicit; *Vulgus tam subtile non esse vt distinguere norit inter, Accipio & Accipiam;* nescio de quo vulgo Lutherus loquatur. Vulgares certè apud nos, etiam rudissimi, probè cognitum habent discrimen inter hæc duo. *Do tibi decem florenos. & dabo tibi 10. florenos. Do tibi colaphum; Et Dabo tibi colaphum. Accipio panem; Accipiam panem. Ich nim Brot / Ich wil Brot nemmen. Ich is. Ich wil essen.*

Quæritur XLVIII. quæ nam sint verba de futuro secundum Lutherum in contractu Matrimoniali. Respondet Lutherus loc. cit. *quando appenditur aliqua conditio; vt, ducam te si biennium vel triennium exspectare*

ſpectare voles. Ducam te, ſi parentes tui conſenſerint.

Antipharmacum.

Ex hoc delirio Lutheri ſequitur, non eſſe verba de futuro; Si dicam: *Inuitabo te ad prandium, Donabo tibi decem aureos; niſi quis hanc conditionem addat; Si per unam vel alteram hebdomadem exſpectare velis; Si parens meus conſenſerit.* At quis tam rudis ac imperitus eſt qui non videat prædicta verba, etiam ſine iſtius conditionis adiectione eſſe futuri temporis?

Quæritur XLIX. Vtrum Calvinianus poſſit ducere uxorem Catholicam. Reſpondet Calvinus Epift. 103. ad Sozinum. *Cum uxor non alia lege ducenda ſit homini Chriſtiano, niſi ut ſe illi ad omnia pie vitæ officia adiutricem præſtet ac ſociam; ubi ab hoc ſcopo vel minimum aberratur, non dubito, quin vitioſum ſit coniugium. Is porro, qui uxorem ducit impiis Papatus ſuperſtitionibus adhuc implicitam, quid aliud, quam profanationem in domum ſuam inducit? Nam, ſi corpus viri eſt uxor, excuſari certè non poteſt, qui mulieri ſe adiungit quotidie ad peruerſos cultus ſe proſtituenti; ut ipſe quodammodo dimidia ſua parte inquinetur. Superſedeo dicere, quod ſi quis talem ducat uxorem, conſecrare malis auſpiciis nuptias cogetur.*

Item Calvinus Epift. 104. ad eundem Sozinum. *Homini Chriſtiano, id eſt, Calviniftæ, fas eſſe nego ſe uxori adiungere, qua ſit à Chriſto (hoc eſt, à Calvinismo, hic enim Caluino Chriſtus eſt.) aliena. In eo autem numero ſcimus eſſe omnes Papiftas. Qui licitum ſibi eſſe putat eam accipere, qua adhuc multis erroribus tenetur implicita, modò iuſtiam in Chriſto ſuam querat; non animaduertit, quantis poſtea in rebus futurū ſibi cum illa ſit diſidium. Nemo igitur, me*
auctore

auctore, hoc periculum adibit: quin potius has mea sententia est, nec piè, nec in Domino matrimonium contrahere, qui aliam sibi sociam adsciscit, quàm quæ diuortium prius cum Papa fecerit.

Quæritur L. Num Calvinistæ cum Catholica persona matrimonium censerit debeat ratum an irritum? Proposuerat Caluino hanc quæstionem Lælius Sozinus; quia Caluinus videbatur tale matrimonium non modò vt illicitum, sed etiam vt inualidum damnare. Respondet Caluinus. *Sicuti mutuis utriusque partis consensus requiritur, vt ritè Dei nomine & auspiciis consecrentur nuptia: ita si quis ab officio declinet, non desinit tamen legitimum esse coniugij vinculum, quo alter alteri obligetur. Leuitatem meritò quidem improbabis, fidem tamen datam non soluit.*

Antipharmacum.

H A S quæstiones cum responso Caluini proponere volui, vt rubor incutiatur nonnullis Catholicis, qui tam facilè vel ipsi contrahunt, vel alios contrahere matrimonia cum hæreticis sinunt, cum Caluinus tam rigidus fuerit, vt nullo pacto suos cum Catholicis conubio iungi voluerit; sed verum est illud Domini:

Filios huius seculi esse prudentiores in generatione sua filiis lucis.

APPEN-